

N:o 31.

Ank. till Riksd. kansli den 18 mars 1902 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdebalken, till lag om ändring i 14 kap. jordabalken, till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol, dels två med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

Genom en den 24 sistlidne januari dagtecknad proposition, n:o 24, som blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till

- 1:o lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken;
- 2:o lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdebalken;
- 3:o lag om ändring i 14 kap. jordabalken;
- 4:o lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar;

- 5:o) lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen; samt
 6:o) lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899
 om handräckning åt utländsk domstol.

I sammanhang med nämnda proposition har lagutskottet till behandling förehåft två särskilda i anledning af densamma inom Andra Kamraren väckta, till utskottet öfverlemnade motioner, den ena, n:o 165, af herr *G. Olofsson* i Ävik angående utsträckt befogenhet för häradsnämnd vid fällande af dom och den andra, n:o 166, af herr *H. A. Segerdahl*, afseende förändringar i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, i fråga om dels eds afläggande och innehåll, dels behörighet för den domstol, dit vittne varit kalladt, att bestämma vittnesersättnings belopp.

Herr Olofssons motion är af följande lydelse:

»Då Kongl. Maj:t i nådig proposition n:o 24 till innevarande års Riksdag framlagt förslag till ändring i rättegångsbalken i syfte, att den fria bevispröfningens grundsatser måtte varda i någon mån tillgodosedda i vår lagskipning, har från åtskilliga håll uttalats den åsigt, att med genomförande af friare bevispröfning borde följa en sådan förändring i nu gällande lag, som tillerkände nämnden större inflytande än hittills på rättegångsmålen a afgörande. Enär jag lifligt delar deras mening, som anse ej mindre, att ett dylikt nämndens ökade inflytande vore af flera skäl synnerligen önskligt, än äfven att tidpunkten för detta ökade inflytandes inträdande bör sammanfalla med tillämpningen af de förändringar i rättegångsförfarandet, hvilka genom bifall till den kongl. propositionen komme att upphöjas till lag, hvarförutom jag håller för icke osannolikt, att den kongl. propositionens framgång är i viss mån beroende på den ställning, nämnden under derigenom framkallade förändrade förhållanden skulle komma att intaga, men jag icke tilltror mig att på egen hand kunna framlägga bestämdt formuleradt förslag till den ändring i 23 kap. 2 § rättegångsbalken, jag sålunda med min motion åsyftar, utan anser detta lämpligare böra öfverlemnas åt det Riksdagens utskott, som fått den kongl. propositionens granskning sig uppdragen, får jag, under hänvisning till lagutskottets utlåtande n:o 32 vid sistlidna års riksdag i anledning af herr *E. Åkerlunds* i liknande syfte vid nämnda riksdag väckta motion, vördsamt hemställa, att Riksdagen, i sammanhang med af Kongl. Maj:t i nådig proposition n:o 24 föreslagna ändringar i 17 kap. rättegångsbalken, ville för sin del besluta sådan ändring af 23 kap. 2 §

rättegångsbalken, att, för att den mening, som nämnden faller på, må gälla, icke erfordras, att *alla* i nämnden äro om den mening ense.»

Herr Segerdahl har i sin ofvanberörda motion anført följande:

»Den, som någon tid öfvervarit förhandlingar vid våra underdomstolar, torde icke hafva kunnat undgå att lägga märke till det missförstånd, som allt emellanåt yppar sig, då ett vittne skall efter domarens förestafvande aflägga vittneseden. Vittnet säger ett annat ord, än domaren sagt, den sistnämnde upprepar å nyo ordet i eden, men vittnet fattar det ändock icke, utan försöker en ny vändning. Och detta inträffar, huru mycket domaren än må bemöda sig att uttala ordet högt och tydligt. Stundom kan det icke hjälpas med mindre, än att domaren måste ingå på en förklaring af ordet och dess böjning. Stundom urartar också allt detta till rent af löjeväckande episoder. För undvikande häraf eller för att spara tid åt sjelfva rättsförhandlingarne, torde det hända, att en eller annan domare icke alltid fäster afseende vid felsägningarne, utan låter dem, fastän hörda, passera utan rättelse, hvilket emellertid måste anses såsom i hög grad betänkligt, emedan det är egnadt att hos allmänheten undergräfvat aktningen för eden och i vissa fall, då felsägningen kanske varit afsigtlig, kan gifva stöd åt en sådan uppfattning hos vittnet, att eden icke är fullt bindande, då den icke blifvit rätt eftersagd.

Det missförstånd, hvarom är fråga, har sin grund i edsformulärets ordalag och är ganska förklarligt, då man vet, att dessa ordalag äro hop-satta för mer än 200 år sedan. De förekomma först i två på 1680-talet utfärdade författningar angående krigsdomstolar och ingingo derifrån i 1734 års lag. Sedermera har vittneseden väl genom en förordning af 1867 förkortats, men i öfrigt hufvudsakligen bibehållit sin gamla lydelse. Språkets utveckling har gått densamma förbi, därför är den för nutida vittnen så svårförstådd. Förr var allmänheten van att höra detta uppräknande efter hvarandra af ord, som hade likartad betydelse, äfvensom dessa efter främmande språk formade ordställningar. Man var öfvad att ändock finna meningen, och fann man den icke, så lät man sig nöja och sade maskinmessigt efter. Numera är förhållandet ett annat. I skrift och tal söker man att göra språket koncist, att frigöra det från allt, som är onödigt för tankens uttryckande. Derfor har i allmänhet en nutida meniska med vanlig skolbildning svårt att förstå — och *förstå* är hvad hon vill göra — då ord af lika eller hufvudsakligen lika innebörd förekomma omedelbart efter hvarandra. Hon stannar då gerna med sin tanke och vill söka utleta, om de ändock betyda något olika och hvilken särskild

mening kan finnas i deras ställande bredvid hvarandra. Härigenom blir deras förekomst tillsammans förvillande och icke klargörande.

Svårast är, om vändningar förekomma, som enligt gällande språkbruk äro att anse såsom fel, hvilket är fallet med ett uttryck i vittneseden. Inför ett sådant stanna naturligtvis många vittnen förvirrade och tro icke sina öron, när eden förestafvas dem, utan söka då och tillgripa i stället något annat uttryck, som synes dem kunna passa.

Vittneseden har för närvarande denna lydelse: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och Hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva tillkänna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.»

Uti Kongl. Maj:ts för innevarande Riksdag framlagda förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken är eden bibehållen vid samma lydelse. Då en ändring härutinnan emellertid är af ett verkligt behof påkallad, har undertecknad känt sig manad att framlägga frågan till Riksdagens pröfning, så att saken må öfvervägas, innan vittnesedens lydelse skulle å nyo fastläsas för en oviss framtid.

De fordringar, som böra uppställas på vittneseden, äro, att den skall vara till sin lydelse klar och kort samt i största möjliga mån fri från hvad som kan anses stötande för olika skiftningar af den religiösa känslan.

Beträffande klarheten finnes, såsom förut antydts, i det nuvarande edsformuläret en brist deruti, att det omfattar flera för innehållets uttryckande onödiga ord, som verka mera förvirrande än upplysande å den, som aflägger eden. Till dessa dubbeluttryck hör först och främst »*lofvar och svär*», hvilka ord i detta sammanhang hafva enahanda betydelse. Det samma är förhållandet med »*vittna och gifva tillkänna*» äfvensom med »*händt och sant vara*». I uttrycket »*vid Gud och Hans heliga evangelium*» borde de fyra sista orden kunna vara borta utan att edens mening förändrades. Man kan också fråga sig, hvarför eden just bör afläggas vid *evangelium*. Äldre lagberedningen föreslog ord i stället för *evangelium*, så att edsförpligtelsen skulle ske »*vid Gud och Hans heliga ord*». Uttrycket »*vid Gud*» borde vara nog kraftigt att här ensamt fylla platsen.

Mot orden »*händt och sant vara*» rättas också den anmärkningen, att de innehålla ett fel i språkligt hänseende. Det säges icke »*något är händt*», utan »*något har händt*». Derfor borde det i eden stå »*hvad jag vet i denna sak händt hafva och sant vara*» eller enligt nutida lättfattligare språkbruk »*hafva händt och vara sant*». Med sistnämnda lydelse af

uttrycket skulle säkerligen förekommas en hel del af de nu mycket talrika misstagen, då vittnet, hvars språköra allt för mycket stötes af »händt och sant vara», försöker med ett »kändt och sant vara» eller »rätt och sant vara» eller i sin nöd med något så konstigt som »jemt och sant vara».

Man skulle kunna tycka, att ett edsformulär, som ej är längre än vittneseden, skulle ingå i det allmänna rättsmedvetandet, så att de flesta vuxna medlemmar i samhället skulle ega kännedom om dess lydelse eller åtminstone förstå detsamma. Men erfarenheten har visat, att två sekel icke förmått att sådant åstadkomma, och ju äldre detta edsformulär blir, ju mindre kommer det att af folket förstås. Det oklara och framför allt det origtiga i uttrycket måste aflägsnas för att den icke skall nedsjunka till en tom formalitet, hvilken utan eftertanke af den lättsinnige fullgöres.

Vittneseden bör vidare vara kort. Härigenom underlättas för vittnet att under förestafvande kunna följa innehållet, och derjemte vinnes en annan viktig fördel deruti, att det blir möjligt att utan för stor tidsutdrägt upptaga eden af hvart vittne särskildt, då flera vittnen skola höras i samma mål. För närvarande är det vanligt, att alla vittnen i ett mål, eller åtminstone så många, som kunna komma åt att samtidigt hålla två fingrar på bibeln, få aflägga eden samtidigt. I den korus, som härvid uppstår, är det emellertid en omöjlighet för domaren att iakttaga, att hvart vittne rätt eftersäger eden. Och dessutom verkar det allt annat än högtidligt, detta svärjande i korus och detta hopträngande för att vittnena skola komma åt att åtminstone med ett par fingertoppar beröra en kant af bibeln.

Finge hvarje vittne svära för sig, skulle allvaret i edsakten skarpare framträda för vittnet och mäktigare inskräpa sanningspligten till fromma för rättssäkerheten. Denna åsigt gjorde sig ock gällande inom nya lagberedningen, som i sitt år 1890 afgifna förslag till lag om bevisning inför rätta upptog, att vittnen skulle, der de voro flera, hvar för sig aflägga ed. Vill man införa en sådan bestämmelse, bör också vittneseden erhålla en så kort form, som låter sig med nödig säkerhet förena.

En tredje fordran på vittneseden är, att i dess formulering största möjliga hänsyn skall vara tagen till olika religiösa åskådningar. Denna fordran har gått ut öfver edens inlednings- och slutord. Med anledning af en skrifvelse, som Riksdagen den 2 juni 1883 aflät till Kongl. Maj:t, erhöll nya lagberedningen uppdrag att yttra sig öfver, huruvida icke inlednings- och slutorden i de offentligen påbudna ederna skulle kunna

utbyttas mot andra. Nya lagberedningen föreslog, att slutorden skulle helt och hållet uteslutas och begynnelseorden ändras till »Jag lofvar och svär inför Gud den allvetande och allsmäktige». Kyrkomötet uttalade i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 10 oktober 1883 (i fråga om presteden), att kyrkomötet »ansåge slutorden i det nuvarande edsformuläret: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ», hvilka företrädesvis föranledt betänkligheter, kunna bortfalla utan att derigenom eden förlorade i styrka eller ändrades till innehållet.»

I sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, som framlades 1884, föreslog nya lagberedningen, att vittne skulle »svära inför Gud den allvetande och allsmäktige att i sin utsago hålla sig till sanningen». I detta förslag voro de särskilda slutorden sålunda borttagna.

Vid 1885 års riksdag framlade Kongl. Maj:t förslag till ny lydelse af domare- och vittnesederna, den sistnämnda så lydande: »Jag lofvar och svär, att jag skall vittna och gifva tillkänna allt etc. — — — — — (lika med nuvarande vittneseden) — — — förändrar. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.» Förslaget blef emellertid icke af Riksdagen godkänt. Under de senare åren har icke något försök gjorts att få vittnesedens lydelse förändrad. Man tyckes hafva resignerat inför svårigheten att kunna enas om begynnelse- och slutorden, hvarom striden inom Riksdagen hittills hufvudsakligen rört sig.

I fråga om nuvarande vittneseden yttrade sig nya lagberedningen i betänkandet af 1884 på följande sätt. »Genom kongl. förordningen den 5 november 1867 blef den förutvarande vittneseden betydligt förenklad och förkortad. Erfarenheten ådagalägger dock nästan dagligen, att formuläret det oaktadt icke rätt uppfattas af personer, tillhörande de mindre bildade klasserna. Detta antyder, att någon otydlighet eller allt för stor omständlighet förefinnes i ordalagen. I motsats till äldre tiders uppfattning, att edens kraft förstärktes genom ett utförligt uppräknande af olika omständigheter, som kunde föranleda till öfverträdelse af edspligten eller som eljest borde vid dess samvetsgranna uppfyllande uppmärksammas, synes man i våra dagar allmänt hysa den öfvertygelse, att edens verksamhet ökas genom att göra den i möjligaste måtto kort, kraftig och omedelbart rigtad på hufvudföremålet derför med förbigående af mindre väsentliga biomständigheter.» Olägenheterna af vittnesedens betydelse hafva icke, sedan detta skrefs, minskats, utan, såsom ofvan framhållits, ökas de i stället dag för dag, ju mer det äldre språkbruket blir för allmänheten främmande. Att under sådana omständigheter låta det antiqverade eds-

formuläret oförändradt ingå i ett för öfrigt moderniseradt kapitel om bevisning inför rätta kan icke vara riktigt.

Hvad bör då sättas i stället? Utgår man från de här ofvan framhållna grunder, att eden skall vara till sin lydelse fullt klar och fri från onödiga ord, att den skall vara kort, så att den kan utan för stor tidsutdrägt afläggas af hvart vittne för sig, samt att dess specifikt religiösa moment skall i möjligaste måtto vara så affattadt, att det kan godkännas af skilda rigtningars anhängare, borde det väl icke vara omöjligt att uppnå enighet om en ny edsform. Men en nödvändig förutsättning härvid är, att en hvar, som eger i afgörandet deltaga, icke gifver för stort spelrum åt eget tycke och smak, hvartill frestelsen är stor i en sådan fråga.

Det har omnämnts, att nya lagberedningen föreslagit, *dels* att de nu använda slutorden i vittneseden skulle uteslutas och begynnelseorden utbytas mot: »Jag lofvar och svär inför Gud den allvetande och allsmäktige», samt eden i öfrigt blifva oförändrad, *dels* att vittne skulle »svära inför Gud den allvetande och allsmäktige att i sin utsago hålla sig till sanningen». Vidare har omtalats Kongl. Maj:ts förslag att med bibehållande af edens nuvarande lydelse i öfrigt inskränka begynnelseorden till: »Jag lofvar och svär» och utbyta slutorden mot: »Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.» Hos detta sista förslag måste det anses såsom en förtjenst, att eden uppdelats i två punkter, hvarigenom dess förståande underlättas. Då emellertid eden i allt utom början och slutet var till sin gamla lydelse bibehållen, må det icke beklagas, att förslaget föll.

Utgående från detta sista förslag, skulle man dock kunna komma till en mera tillfredsställande formulering, om man uteslöte allt det öfverflödiga. Eden kunde då erhålla t. ex. denna lydelse:

»Jag svär, att jag skall vittna allt, hvad jag vet i denna sak vara sant, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige».

Vittnets namn torde icke behöfva i eden nämnas, om hvart vittne skall svära för sig.

I korthet och uttrycksfullhet skulle man nå ännu längre, om man ville alldeles afvika från det nuvarande formuläret och bilda eden med användande af engelskt mönster, t. ex. sålunda:

»Jag skall i mitt vittnesmål säga sanningen, hela sanningen och intet annat än sanningen. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige».

Men då detta formulär för mycket skiljer sig från det nu brukliga, är det väl föga sannolikt, att meningarne för närvarande skulle kunna enas derom.

Om ändring af vittneseden skulle beslutas, torde äfven ändring vara erforderlig i de föreslagna bestämmelserna om ed af part och ed af den, som bekänner icke kristen lära, beroende på *hvilken* ny lydelse vittneseden får. Deremot synas dessa i 17 kapitlet rättegångsbalken påbjudna eder icke stå i det samband med andra eder, t. ex. domareeden, att icke en ändring af de förra skulle kunna göras utan samtidig förändring af de senare.

I detta sammanhang tillåter jag mig vidröra äfven ett annat stadgande i samma kapitel, der en förändring är önskvärd, nemligen dess 20 §, som handlar om ersättning till vittne. Sämjas part och vittne ej om ersättningsbeloppet, »lägg», heter det, »rätten dem emellan efter ty skäligt pröfvas.» Samma stadgande återfinnes i nu gällande lag, men har visat sig ofullständigt i det fall, att vittne höres vid annan domstol än der målet är anhängigt. Ovisshet har rådt, huruvida förhørsdomstolen skulle ega besluta om vittnesersättningen eller om den blott borde anteckna vittnets anspråk och lemna till processdomstolen att i frågan besluta. Praxis har varit vacklande, men i allmänhet torde den senare åsigten hafva gjort sig gällande, sannolikt till följd deraf, att talan emot beslutet skulle fullföljas i sammanhang med hufvudsaken. Sedan emellertid numera blifvit i 16 kap. 10 § rättegångsbalken bestämdt, att särskild talan mot sådant beslut skall föras, möter från den synpunkten intet hinder för förhørsdomstolen att bestämma vittnesersättningen, hvartill den naturligtvis också eger de bästa förutsättningarne. För vittnet är det en alldeles gifven fördel att få sitt anspråk afgjortt genast och slippa att på fjerran ort göra sig underrättad om utgången. Derfor borde det tillägg i lagförslaget göras, att ersättningen skall bestämmas af rätten, dit vittnet varit kalladt.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville besluta sådana ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, att nedannämnda stadganden i 17 kapitlet erhålla följande lydelse:

§ 14.

Förr än vittne afgifver sin berättelse, skall vittnet, med hand å bok, aflägga denna ed: »Jag svär, att jag skall vittna allt, hvad jag vet i denna sak vara sant, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.»

§ 17. Första punkten.

Äro vittnen flera, skola de hvar för sig aflägga ed och särskildt höras.

§ 20. Andra punkten.

Sämjas de ej om beloppet, lägge rätten, dit vittnet varit kalladt, dem emellan efter ty skäligen prövas.

§ 52.

Ed skall inledas med orden: »Jag svär och betygar» och avslutas med denna försäkran: »Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.»

§ 59. Tredje stycket.

Huru förfaras skall, då den, som skall aflägga ed, är främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstädjer edgång, derom är särskildt stadgådt.»

Förslag till ändrade lagbestämmelser angående bevisning inför rätta hafva förut vid flere särskilda tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning.

Sedan nya lagberedningen enligt erhållet uppdrag utarbetat förslag till lag angående bevisning inför rätta jemte dermed sammanhängande författningar, aflät Kongl. Maj:t till 1893 års Riksdag proposition i ämnet. Lagutskottet, dit propositionen hänvisades, tillstyrkte antagande af densamma med vissa ändringar, och blef denna hemställan bifallen af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren afslog såväl utskottets hemställan som samtliga i propositionen innefattade lagförslag.

Efter det frågan alltså för den gången förfallit, väcktes redan vid nästföljande års riksdag flera motioner, åsyftande införande i lagstiftningen af vissa delar utaf det i förberörda proposition innehållna lagförslag angående bevisning inför rätta, hvarjemte i sammanhang dermed framlades förslag om bland annat ändrade bestämmelser rörande nämndens befogenhet. I anledning af dessa framställningar aflät Riksdagen på lagutskottets tillstyrkan skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att förslag till lag angående bevisning inför rätta måtte å nyo framläggas för Riksdagen.

På grund häraf uppgjordes inom justitiedepartementet nytt förslag till lag i ämnet, i vissa afseenden skiljaktigt från det af 1893 års lagutskott tillstyrkta, och blefvo genom proposition till 1897 års Riksdag detta förslag äfvensom dermed sammanhängande lagförslag förelagda Riksdagen. Äfven denna gång förordade lagutskottet i hufvudsak bifall till propositionen, och godkändes utskottets hemställan af Första Kammaren, men blefvo de i ämnet framställda förslag utaf Andra Kammaren förkastade.

Såsom i ett nu förevarande proposition bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet jemväl omförmäles, anhöll derefter Riksdagen i skrifvelse den 23 april 1898, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till skärpta ansvarsbestämmelser för vittnens utevaro från domstol. Dervid framhöll Riksdagen tillika, att i samband med dylik skärpning borde, till förebyggande af allt för stora olägenheter af vittnespligtens fullgörande, vidtagas åtskilliga andra förändringar i gällande bestämmelser angående vittnesbevisnings förebringande. I sådant afseende hade Riksdagen ansett lämpligt, att bestämmelser infördes derom, att föreläggande, hvarigenom uteblifvet vittne vid vite ålades inställelse, skulle vittnet delgifvas, att vittne under vissa förhållanden skulle vara berättigadt att bekomma förskott å vittnesersättning, att vittne skulle ega rätt att anföra besvär öfver beslut, hvarigenom böter eller viten för utevaro vittnet ådömts, samt att böter af nyssnämnda slag skulle gå åter, der vittnet visade laga förfall.

Vid anmälan i statsrådet af denna Riksdagens skrifvelse anförde vederbörande departementschef, att, då hvad sålunda blifvit af Riksdagen ifrågasatt stode i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motsvarande stadganden i ofvannämnda, år 1897 framlagda proposition, den omständigheten, att alltså vissa af de frågor, som i propositionen berördes, åter bragts å bane, syntes gifva anledning att öferväga, huruvida icke ämnet i sin helhet kunde tagas under förnyad handläggning.

Efter det förslaget senast förevar till behandling, hade emellertid,

enligt hvad departementschefen vidare yttrade, vissa andra viktiga delar af processlagstiftningen — nemligen frågorna om stämning, om invändningar i rättegång och om fullföljd af talan i högre rätt — blifvit föremål för revision; och hade dervid i afseende å de nya bestämmelsernas yttre form och uppställning funnits lämpligt att låta desamma ingå i rättegångsbalken i stället för de äldre stadganden, som af dem ersatts. Med hänsyn härtill syntes det önskvärdt, att jemväl den nya lagstiftningen angående bevisning — i stället för att, såsom enligt de tidigare förslagen, erhålla formen af en från rättegångsbalken fristående lag — införlifvades med sagda balk, der den i sådant fall borde inrymmas i 17 kapitlet.

Nämnda kapitel innehölle emellertid för närvarande, utom lagstadganden om bevisning, jemväl vissa föreskrifter angående ett helt annat ämne, nemligen om förnyadt upptagande af brottmål, som af domstol afgjorts. Vid omarbetande af kapitlet syntes man alltså ej kunna undgå att till granskning upptaga äfven dessa bestämmelser; och enär desamma till sitt innehåll stode i närmaste samband med de i rättegångsbalkens 31 kap. gifna stadganden om återställande af försuten tid och återbrytande af laga kraft egande dom, samt dessa stadganden måste anses föråldrade och delvis komna ur bruk, hade en revision jemväl af 31 kapitlet ansetts i detta sammanhang böra företagas, dervid de af lagkomitén och äldre lagberedningen äfvensom af nya lagberedningen i dess s. k. principbetänkande afgifna förslag funnits kunna tjena till hufvudsaklig ledning.

Sedan departementschefen derpå redogjort dels för ett i angifna syfte inom lagbyrån utarbetadt förslag till lag om ändrad lydelse af 17 och 31 kapitlen rättegångsbalken, dels för ett deraf föranledt förslag till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt tillika förklarat sig anse, att i sammanhang med de tidigare förslagen angående bevisning för Riksdagen framlagda förslag till lagar om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, om ändring i 14 kap. jordabalken och om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar nu borde i väsentligen oförändradt skick åter upptagas, beslöts på hans hemställan, att högsta domstolens utlåtande öfver dessa förslag skulle infordras.

Vid granskningen inför högsta domstolen framställdes mot desamma åtskilliga anmärkningar, i anledning af hvilka förslagen i flere hänseenden underkastades jemkning, innan de genom föreliggande proposition öfverlemnades till Riksdagens bedömande.

Rörande innehållet af den nu ifrågasatta lagstiftningen om bevisning inför rätta vid jämförelse med de tidigare lagförslagen i detta ämne torde till en början förtjena framhållas, att äfven de nu föreslagna bestämmelserna hufvudsakligen äro byggda på den fria bevispröfningens grundsats, hvilken emellertid i det nuvarande förslaget erhållit ett i någon mån förändradt och modifieradt uttryck. Beträffande det i 1 § af 1897 års förslag till lag angående bevisning inför rätta innehållna stadgandet, att i rättegång skulle såsom bevisadt gälla det, hvarför med hänsyn till allt, som i målet förekommit, öfvertygande skäl pröfvades föreligga, anfördes under frågans handläggning i Riksdagen, att ett sådant stadgande icke torde utesluta den tolkning, att domaren skulle ega makt att efter sitt subjektiva tycke afgöra, hvad i en rättegång vore bevisadt. För att undvika möjligheten af en sådan uppfattning i afseende å domarens ställning till bevispröfningen har detta stadgande nu utelemnats.

Det förbehåll, som i 2 punkten af samma paragraf i 1897 års förslag var gjordt beträffande den fortfarande giltigheten af särskilda föreskrifter angående verkan af visst slag af bevis, har vid sådant förhållande i detta sammanhang blifvit öfverflödigt. Jemväl den i sista punkten af paragrafen upptagna föreskriften, att rätten skulle i sin dom angifva de hufvudsakliga skäl, hvarpå den grundade sin öfvertygelse, har, med afseende å det i 24 kap. 3 § rättegångsbalken förekommande allmänna stadgandet om rättens skyldighet att angifva grunderna för dom, ansetts böra utgå.

I följd af utelemnandet af regeln om domstolens befogenhet att fritt pröfva verkan af förebragt bevisning har det funnits vara af nöden att uttryckligt angifva, att rätten vid bedömande af hvad i rättegång skall hållas för sant har att taga hänsyn ej blott till sådana bevismedel, hvarom särskilda föreskrifter i 17 kap. meddelas, utan till alla skäl och omständigheter, som till stöd för parternas uppgifter förekommit. Ett stadgande af detta innehåll har därför i det nya förslaget upptagits såsom 1 §.

För att undanröja farhågan, att domarens subjektiva uppfattning skulle erhålla alltför stort inflytande vid bedömandet af förebragt bevisning, har jemväl en annan förändring vidtagits i förhållande till de tidigare förslagen. I nuvarande förslags 29 § har nemligen upptagits föreskrift, att två vittnen skola anses som fullt bevis om det, hvari de sammanstämna, der ej omständigheter förekomma, som förringa tillförlitligheten af deras berättelse.

De bestämmelser angående bevisbördans fördelning, som för närvarande äro gifna i 33 § af 17 kap. rättegångsbalken, och hvilka enligt det för

Riksdagen år 1897 framlagda förslaget varit afsedda att bibehållas, sakna motsvarighet i det nu föreliggande förslaget, hvilket åter härutinnan öfverensstämmer med nya lagberedningens år 1889 afgifna förslag i ämnet. Till stöd för uteslutande af ifrågavarande bestämmelse anförde nya lagberedningen:

»Att reglera bevisskyldigheten tillhör enligt beredningens mening icke förevarande del af lagstiftningen. Vore det möjligt att genom formella, för alla slag af rättsförhållanden lämpade föreskrifter bestämma, huru nämnda skyldighet bör mellan parterna fördelas, vore det visserligen på sin plats att i samband med de processuella reglerna om bevisning upptaga stadgande i detta ämne. Sådant är emellertid icke möjligt. Grunden för bevisskyldighetens fördelning kan icke, såsom 33 § antyder, sökas i partens ställning såsom kående eller svarande i målet; det är icke denna egenskap, utan beskaffenheten af det yrkande parten i hvarje särskildt skede af rättegången framställer, som i sådant hänseende är afgörande. Den, som begär förändring i ett förhållande, hvilket faktiskt består eller hvars behöriga tillkomst är ådagalagd, får icke samma yrkande bifallet, med mindre de rättsliga förutsättningarne för den påyrkade förändringen äro för handen. Hvilka dessa förutsättningar äro, derom gifver den materiella rätten upplysning. Att fordra, det samtliga dessa förutsättningar skola inför domstolen styrkas, vore i många fall detsamma, som att vägra rätten erkännande; det är endast vissa af dessa förutsättningar, hvilkas tillvaro parten behöfver ådagalägga, under det att, beträffande andra, det måste åligga motparten att styrka att de saknas, om han påstår det. Hvilka förutsättningar nu äro af ena eller andra slaget, kan endast en undersökning af de särskilda rättsförhållandenas natur ådagalägga; först ur en sådan kan en riktig reglering af bevisskyldigheten framgå. För processrätten är en sådan undersökning främmande, och rättegångslagen kan i detta afseende icke gifva annat än en i bästa fall intetsägende, men möjligen missledande regel.»

I afseende å erkännandes verkan såsom bevis i brottmål innehöll nya lagberedningens förslag i 4 § den regel, att rätten egde, med hänsyn till hvad i öfrigt i målet förekommit, pröfva hvilken verkan såsom bevis kunde tilläggas parts erkännande. Häremot anmärkte lagutskottet vid 1893 års riksdag, då nämnda förslag förevar till behandling, att ett erkännande borde i ringare brottmål i och för sig göra vidare bevisning öfverflödigt, och tillstyrkte lagutskottet förty, att i dylika mål erkännande skulle, i likhet med hvad som vore regel i tvistemål, gälla såsom fullt

bevis. Med hänsyn till denna anmärkning gafs i 1897 års förslag åt 3 och 4 §§ en i viss mån förändrad lydelse. Denna lydelse syntes emellertid icke utesluta den tolkning, att en anklagad skulle äfven i gröfre brottmål kunna fällas på sin bekännelse allena, blott ej dess tillförlitlighet af annan omständighet förringades. Till förebyggande af denna tolkning, som ej torde varit afsedd, och som, särskildt hvad angår lifssaker, står i bestämd strid med gällande rätt, ansågs vid första utarbetandet af det nuvarande förslaget erforderligt att i förevarande hänseende uppdraga en gräns mellan ringare och gröfre brott samt beträffande de senare uppställa den regel, att erkännande endast i förening med andra omständigheter i målet kunde räknas såsom fullt bevis. På grund af häremot inom högsta domstolen framställda anmärkningar hafva emellertid dessa bestämmelser sedermera utesluts, och har i stället i 4 § af 17 kap. upptagits den med nya lagberedningens förslag väsentligen öfverensstämmande regel, att rätten eger, med hänsyn till hvad i öfrigt förekommit i målet och till *målets beskaffenhet*, pröfva, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas parts erkännande.

De föreskrifter 17 kap. 12 § rättegångsbalken äfvensom förklaringen den 22 februari 1770 innehålla om domares åberopande till vittne lemnades af de tidigare förslagen oberörda. Vid omarbetning af nyssberörda kapitel i lagen måste emellertid nämnda föreskrifter blifva föremål för granskning. Dervid har det, enligt hvad departementschefen omförmålt, funnits mindre egentligt att, såsom gällande rätt synes afse, låta domarens afhörande bero af den omständigheten, huruvida annan bevisning är att tillgå, och alltså, der detta är fallet, tillåta honom att, fastän till vittne åberopad, deltaga i pröfningen af ett sakförhållande, hvarom han utanför domstolen vunnit kännedom; men när å andra sidan ett stadgande, som utan förbehåll medgåfve part rätt att till vittne åberopa domstolsledamot, lätt skulle kunna missbrukas i syfte att från domstolen utesluta en missaglig ledamot, har, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med lagkomiténs och äldre lagberedningens förslag samt principbetänkandet, vittnesförhöret gjorts beroende deraf, huruvida den till vittne åberopade ledamoten själf finner sig ega kännedom om någon på målet inverkan omständighet.

Enligt de äldre förslagen skulle parts skyldighet att på vederpartens uppfordran förete handling, som kunde antagas lända till upplysning i målet, ej lida annan inskränkning, än att vissa enskilda meddelanden vore från edition undantagna; och rätten skulle i hvarje fall ega att, der så pröfvades lämpligt, med viten framtinga skyldighetens fullgörande. Denna regel har emellertid, enligt hvad departementschefen anfört, på flere håll

väckt betänkligheter. Det har ej heller syns kunna bestridas, att den i nu angifna utsträckning borde under vissa förhållanden anses såsom allt för betungande, särskildt från den synpunkt, att hänsyn ej toges till möjligheten, att handlingens företeende kunde, oberoende af målets utgång, vålla parten skada. Departementschefen har därför funnit riktigt att inskränka en dylik ovilkorlig editionspligt till sådana handlingar, till hvilka den part, som åberopar dem, har ett af rättegången oberoende anspråk, eller hvilka på grund af anledningen till deras upprättande kunna anses särskildt afsedda att stå till tjänst som bevismedel för den part, som åberopat dem. Beträffande dylika handlingar har åter editionsplikten syns böra göras oinskränkt ej mindre för part än äfven för tredje person.

Vid förslagens granskning erinrade högsta domstolen, att i fråga om rätt till särskild klagan öfver beslut, hvarigenom enligt 48 § dömts till fyllnadsed, och sättet för fullföljd af talan mot sådant beslut uppenbarligen skulle gälla enahanda bestämmelser som i fråga om värjemålsed, hvadan nu föreslagna stadganden om fyllnadsed borde föranleda tillägg till vissa bestämmelser i andra delar af rättegångsbalken. I anledning af denna erinran hafva de nu föreliggande förslagen till vissa ändringar i 16, 25 och 30 kap. rättegångsbalken upprättats.

Inom högsta domstolen erinrades vidare, hurusom i nya lagberedningens förslag till lag angående bevisning inför rätta den paragraf, som motsvarade 49 § i nu föreliggande förslag, innehöll föreskrift att rätten vid föreläggande af värjemåls- eller fyllnadsed tillika hade att, der så lämp-
ligen kunde ske, bestämma, huru edens afläggande eller bristande åt eden komme att i hufvudsaken verka. Häri hade legat uttryckt den grundsats, som vore kännetecknande för gällande rätts edgångsinstitut och på hvilken jemväl förslaget vore byggt, nemligen att verkan af eds afläggande eller bristande åt ed icke vore underkastad rättens fria pröfning utan legalt bestämd, äfvensom att vidare bevisning angående det faktum, som edstemat rör, icke finge i samma rättegång förebringas. Sedan berörda föreskrift utgått ur förslaget, syntes denna grundsats ej vidare vara med erforderlig tydlighet uttryckt, och denna brist torde till undvikande af missuppfattning böra afhjelpas.

På grund af hvad sålunda inom högsta domstolen yttrats, hafva föreskrifter om verkan af eds afläggande eller af bristande åt ed upptagits i den föreslagna 55 § af samma kapitel.

50 § af det inom lagbyrån uppgjorda förslaget var af samma innehåll som motsvarande stadgande i 1897 års förslag. Vid behandlingen

inom högsta domstolen erinrades emellertid, att ej med full klarhet framginge, huruvida part, som ville begagna sig af den i nämnda paragraf för vissa fall medgifna rätt att fullgöra edgång vid annan underrätt än den, vid hvilken målet anhängiggjorts, borde framställa begäran derom före edgångsbeslutets meddelande, eller om det jemväl senare stode honom öppet att söka sådant tillstånd. Departementschefen fann ock ett förtydligande härutinnan vara erforderligt; och då det näppeligen kunde antagas, att stadgandet om rätt att fullgöra edgång vid annan domstol skulle erhålla synnerlig praktisk betydelse, om för åtnjutande af nämnda förmån uppställdes såsom villkor, att parten framställt begäran derom, innan rätten dömt till ed, men å andra sidan den till edgång dömda parten ej borde erhålla tillfälle att till olägenhet för sin vederpart föranleda tidsutdrägt med målets slutliga afgörande, upptogs i nämnda paragraf föreskrift af innehåll, att part, som på grund af något förhållande, hvilket ej kunde såsom laga förfall räknas, ville erhålla tillåtelse att aflägga eden vid annan domstol, visserligen egde att söka sådan tillåtelse äfven efter det rätten dömt till edgång, men dock måste göra framställningen sist å den dag, då edgångsbeslutet meddelades. Enligt hvad af denna föreskrift tydligt framginge, vore deremot part, som på grund af laga förfall ville fullgöra edgången vid annan underrätt, oförhindrad att när som helst, innan tid att aflägga eden försutits, begära tillåtelse dertill.

De tidigare förslagens bestämmelser om tolks tillkallande i vissa fall vid vittnesförhör hafva utlemnats, då sådana bestämmelser ingå i ett särskildt, till Riksdagen jemväl öfverlemnadt lagförslag om tolks anlitande vid domstol.

Likaledes hafva uteslutits en del i de tidigare förslagen upptagna bestämmelser angående fullföljd af talan mot vissa under rättegång meddelade beslut i frågor rörande bevisning, hvilka bestämmelser numera återfinnas i 16 och 25 kap. rättegångsbalken med den ändrade lydelse dessa kapitel genom lag den 14 juni 1901 erhållit.

I öfrigt öfverensstämma de till intagande i 17 kap. rättegångsbalken nu ifrågasatta bestämmelser hufvudsakligen med de stadganden, som innehölls i det för 1897 års Riksdag framlagda förslaget till särskild lag angående bevisning inför rätta.

I lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol föreslås sådan jemkning, att, då fråga är om undersökning för utländsk myndighets räkning, de vanliga tvångsmedlen må kunna användas icke

blott mot vittnen, utan äfven mot andra personer, dock med undantag för part, som blifvit till rätten kallad.

Beträffande de föreslagna ändringarna i 31 kap. rättegångsbalken torde till en början böra erinras, att åt det framlagda förslagens rubrik »Om resning i rättegångs- och utsokningsmål», enligt hvad departementschefen yttrat, gifvits denna lydelse i syfte att fullt klart uttrycka, att de föreslagna bestämmelserna ej angå resning, som i andra mål och ärenden må kunna förekomma, och att desamma följaktligen icke kunna åsyfta någon rubbning i hvad om sådan resning för närvarande må gälla.

Rörande grunderna för förslaget har departementschefen anförde:

»Enligt 17 kap. 32 § rättegångsbalken, sådant detta lagrum lyder i förordningen den 20 januari 1779, gäller i fråga om alla »urbota mål», att, der den tilltalade antingen fått befrielseutslag eller ock blifvit fäld till mindre, ännu ej verkställt straff än han förtjent, öfverrätt eger att, då nya skäl och omständigheter förekomma, återupptaga målet, en regel hvarifrån undantag göres allenast beträffande statsbrott. Ifrågavarande stadgande skulle enligt förslaget bortfalla. Redan lagkomitén erinrade, att det vore lika viktigt, att en anklagad finge njuta befrielsedom till godo i brottmål, som att ett i tvistemål utfärdadt domslut egde bestånd, samt att förty sättet att få ett brottmål ånyo upptaget borde vara detsamma, som för ett slikt upptagande af tvistemål vore stadgadt. Rigtigheten häraf torde ej kunna förnekas, och det nu utarbetade förslaget hvilat därför på den grundsatsen, att ett genom laga kraft egande dom afgjort brottmål i intet fall får återupptagas utan med Konungens tillstånd.»

I fråga om förslagens 1 § har departementschefen yttrat:

»Förslagens bestämmelser i afseende å gränserna för rätten att söka återställande af försuten tid torde öfverensstämma med de grundsatser, som iakttagits vid tillämpning af nu gällande stadganden i ämnet. Sålunda afses här uteslutande försummelse af fatalier i mål eller ärende, som anhängiggjorts hos domstol eller öfverexekutor, eller af tid, som är stadgad för anhängiggörande hos sådan myndighet af klander å vissa för rättningar eller för återvinning enligt utsokningslagen. Att i andra fall, der viss tid för vidtagande af en åtgärd är i lag föreskrifven och den tid försutits, låta resning ifrågakomma har ansetts oförenligt med rättssäkerhetens kraf. Frågan om återställande af försuten tid i administrativa mål och ärenden har, såsom fallande utom rättegångsbalkens område, här lemnats oberörd.»

Under 2 § inrymdes, yttrade departementschefen vidare, villkoren för

en laga kraft egande doms återbrytande på den grund, att en part trodde sig kunna med nya skäl ådagalägga, att målet origtigt afgjorts. Så vidt brottmål anginge, vore rätten att söka detta slags resning ej obetingadt medgifven i gällande lag. På grund af stadgandena i 17 kap. 32 § rättegångsbalken torde ett laga kraft egande utslag ej ens i resningsväg få till den anklagades nackdel återbrytas, då fråga vore om ringare brott i allmänhet, ej heller beträffande förbrytelser, som vore att hänföra till statsbrott, och slutligen ej heller, då den, som blifvit dömd till lindrigare straff än han rätteligen förskylt, redan undergått sagda straff. Förslaget hade beträffande de två förstnämnda undantagen i hufvudsak ställt sig på gällande rätts ståndpunkt; såsom gräns mellan ringare och gröfre brott hade dock i detta fall syntts lämpligt att sätta det förhållande, huruvida straff för brottet kunde efter viss tid förfalla. Beträffande åter betydelsen af den omständighet, att den brottslige redan undergått straff, afveke förslaget från hvad nu gälde. Det hade nemligen ansetts vara för rättskänslan stötande, om en brottsling skulle undgå ett med rätta förskylt svårt straff af den anledning, att han förut endast kunnat öfvertygas om en ringare grad af brottslighet och utstått ett deremot svarande, måhända högst obetydligt straff. Förslaget medgäfvde därför, att resning finge af åklagare eller målsegande sökas äfven i sist afsedda fall. Att en dylik befogenhet skulle komma att gifva anledning till missbruk, syntes ej vara att befara.

Bestämmelserna om åklagares rätt att söka resning innehållas i 8 §.

3 § i det framlagda förslaget har tillkommit i anledning af inom högsta domstolen gjorda uttalanden och i syfte att förebygga den tolkning, att part, som funnit ett förut ej känt skäl, skulle vara ovilkorligen berättigad till resnings erhållande. Detta har ansetts lämpligast kunna ske genom att uttryckligen angifva, att Konungen efter omständigheterna pröfvar, huruvida resningsansökningen bör beviljas.

Samma paragraf innehåller äfven bestämmelser angående ordningen för återupptagande af mål, deri resning beviljats. Enligt det i lagbyrån utarbetade förslaget skulle, om resning beviljades enligt 1 §, Konungen bestämma, huru och inom hvad tid den, som resningen vunnit, finge sin rätt bevaka, hvaremot, derest resning, hvarom i 2 § sades, blefve beviljad, målet skulle förvisas till första domstolen eller, der det vore utsökningsmål, till öfverexekutor. Mot det senare stadgandet gjordes i högsta domstolen följande erinran:

»Regeln att, der resning beviljas, målet skall förvisas till första dom-

stolen, eller, om det är utsökningsmål, till öfverexekutor, lärar näppeligen under alla förhållanden vara ändamålsenlig. Visserligen torde, såsom i motiven framhållits, i de fall, då en vidlyftigare handläggning och bevisföring i följd af resningen blifver af nöden, sådan lämpligast böra ega rum vid underdomstol, men der så ej är förhållandet, utan saken i sjelfva resningsärendet blifvit till fullo utredd, synes ett förvisande till underrätt af mål, som varit handlagdt i öfverordnad instans, vara gagnlöst och förty äfven olämpligt. Då emellertid hvad i det ena eller andra fallet kan vara ändamålsenligast lärar bäst kunna bedömas vid pröfning af omständigheterna i det särskilda fallet, synes det böra öfverlemnas åt Konungen att förordna, vare sig han vill sjelf omedelbart i saken döma eller förvisa den till annan rätt, som förut handlagt densamma.»

Med hänsyn till hvad sålunda anförts hafva de föreslagna stadgandena erhållit sin nuvarande lydelse.

Att, i händelse af missskrifning, misräkning eller annan sådan felaktighet i en laga kraft egande dom, det bör ankomma på Konungen att meddela åtgärd för felets afhjelpande, har, såsom departementschefen erinrat, redan tillföre varit i rättskipningen antaget. Med godkännande af denna grundsats upptogs i det ursprungliga förslaget den bestämmelse, att rättelse i domen i hvarje fall skulle af Konungen omedelbart meddelas. Efter förslagets granskning i högsta domstolen har emellertid häri gjorts den ändring, att Konungen äfven må ega förvisa målet till annan myndighet.

Den i 5 § upptagna föreskrift om resning i det fall, då två eller flere domstolar, af hvilka någon är behörig att upptaga ett visst mål, förklarar sig obehöriga, öfverensstämmer med rådande praxis.

Beträffande det stadgande, som innehålles i 7 § af det framlagda förslaget, har departementschefen yttrat:

Att ansökan om resning i regel ej borde hindra doms verkställande, vore en grundsats, hvars rättighet ej kunde ifrågasättas. Men otvifvelaktigt kunde fall förekomma, der resning skulle vara gagnlös, om verkställighet af domen redan skett, och detta gälde ej mindre i fråga om tviste- och utsökningsmål än i brottmål. Det hade därför ansetts skäligt att för sådana fall lemna en utväg öppen att förekomma verkställighet, och då befogenheten härtill enligt förslaget skulle tillkomma högsta domstolen, syntes någon olägenhet af denna anordning ej vara att befara. Upptagandet af denna regel föranledde emellertid någon ändring i 49 § utsökningslagen, dertill förslag blifvit uppgjordt.

Beslut, som innefattade medgifvande af resning enligt 3 §, borde ej heller ovilkorligen medföra inställande af verkställighet å dom, som resningen afsåge, utan syntes jemväl här böra öfverlemnas åt högsta domstolen att efter omständigheterna förordna.

8 § synes hafva tillkommit på grund af följande yttrande af högsta domstolens ledamöter:

»I 30 kap. 7 § rättegångsbalken, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 14 juni 1901, är stadgadt, att allmän åklagare, som ej tillika är målsegare, i allmänhet icke eger att hos Konungen fullfölja talan i brottmål i annat hänseende än så vidt angår ansvars- och ersättnings-skyldighet för honom sjelf, utan skall sådan fullföljd ankomma på justitiekanslern. Enahanda grundsats synes böra gälla i fråga om resningsansökan, och det vare sig ansökningen är att hänföra under 1 § eller den är sådan, som afses i de följande paragraferna.»

Utskottets ståndpunkt till föreliggande förslag om ändrade bestämmelser angående bevisning inför rätta är i all hufvudsak densamma, som tidigare års lagutskott intagit till då framlagda förslag i ämnet. Utskottet anser alltså den fria bevispröfningens princip, på hvilken äfven nu förevarande lagförslag, om också med åtskilliga modifikationer, väsentligen hvilar, vara riktig och utgöra en förbättring af nu gällande bevisregler. Såsom förut blifvit af utskottet vid olika tillfällen omförmäldt, har denna grundsats, till riktigheten erkänd af lagkomitén och äldre lagberedningen, såväl i det af nya lagberedningen utarbetade s. k. principbetänkandet som af den förstärkta lagberedningen förordats. I praxis har densamma oaktadt bestämmelserna i 17 kap. rättegångsbalken gjort sig allt mer gällande, och lämpligheten af en lagförändring i den riktning, nämnda grundsats anvisar, eger därför äfven erfarenhetens vitsord.

Rörande innebörden af denna grundsats tillåter sig utskottet att erinra om följande uttalande i ofvanberörda principbetänkande.

»Man kan», så yttrar nya lagberedningen,» i korthet säga, att, då domarens på objektiva grunder fotade öfvertygelse om tillvaron eller icke tillvaron af ett uppgifvet förhållande är bevisningens *ändamål*, allt, som inom ramen af en förhandling inför rätta kan med sådan verkan framläggas för domaren, också kan tjena såsom *bevismedel*. Att fullständigt uppräknat och karakteriserat allt, som inom nämnda begränsning kan såsom bevismedel inverka på domarens öfvertygelse, är naturligen icke möjligt.

Domarens öfvertygelse såsom jurist och embetsman måste sammanfalla med hans öfvertygelse såsom människa; eljest är den icke någon öfvertygelse. Ju mindre därför den juridiska sanningspröfnings regler aflägsna sig från den vanliga allmänt menskligas, ju mindre skråmessig den framträder för folkuppfattningen, desto större blir ock förtroendet till dess resultat. Häri ligger en af grundorsakerna till sträfvandet att aflägsna onödiga skiljaktigheter i detta hänseende och så vidt möjligt utsluta bevisregler, hvilka stå såsom egendomligheter för en ensidig formalistisk uppfattning.

Försöken att genom lagbestämmelser på förhand fastställa verkan af det ena eller det andra bevismedlet, att aritmetiskt uppskatta deras värde i hela eller halfva, eller tillägga det s. k. artificiella beviset annan betydelse än det icke artificiella, att tvinga domaren att antaga något för sant i ena eller osant i andra fallet, ehuru hans personliga öfvertygelse lutar åt motsatt håll, hafva, enligt erfarenhetens vittnesbörd, icke eller åtminstone endast i underordnad grad varit till gagn för den sak, de vilja tjena. Väsentligen ämnade att utgöra ett värn mot domaremaktens godtycke och öfvergrepp, hafva dylika bestämmelser i allmänhet befunnits otillräckliga dertill, om andra verksamma korrektiv saknats.

Vid denna bevispröfning måste domaren för sin öfvertygelse kunna angifva objektiva grunder eller sådana, som äro egnade att utöfva enahanda verkan på andra tänkande människor; och de regler på detta område, hvilka utgöra en frukt af århundradens erfarenhet, förlora icke sin giltighet därför, att domaren icke längre är pliktig eller berättigad att mekaniskt följa dem. Skall icke rättskipningens säkerhet allvarsamt rubbas, måste bevisföringen blifva lika objektiv som förr.»

För att gifva ett bestämdt uttryck deråt, att bevispröfningen fortfarande skall hvila på objektiva grunder, har emellertid, såsom förut nämnts, i föreliggande förslag en bland de viktigaste af hittills gällande legala bevisregler, nemligen den om vitsordet af två vittnens sammanstämmande berättelser, bifvit bibehållen i en något modifierad form, hvilken torde öfverensstämma med den tillämpning föreskriften i ämnet under senare tider erhållit i rättskipningen. Denna afvikelse från de tidigare lagförslagen synes utskottet vara förtjent af Riksdagens godkännande. Visserligen torde kunna antagas, att äfven utan särskildt stadgande någon tvekan i allmänhet icke bort i rättstillämpningen uppstå om, att, derest icke omständigheterna annat föranledde, sammanstämmande intyg af två vittnen skulle utgöra en tillräcklig bevisning, men med hänsyn till den betydelse denna grund-

sats eger för fastställande af rättsförhållanden såväl i som utom rättegång lär det i allt fall vara välbetänkt, att densamma blifver i lag uttryckligt angifven.

Ej heller eljest har utskottet funnit anledning till några hufvudsakliga erinringar mot de bestämmelser angående bevisning, hvilka i propositionen innehållas.

Jemväl förslagen om ändring i vissa andra delar af rättegångsbalken hafva till sina grunder synts utskottet förtjena Riksdagens bifall och äfven i fråga om detaljbestämmelserna af utskottet ansetts böra i allt väsentligt lemnas orubbade. De öfriga i propositionen innefattade lagförslagen hafva icke gifvit utskottet anledning till någon anmärkning.

Detaljbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken hafva jemte de i herr Segerdahls ofvannämnda motion framställda yrkandena om ändring i några bland dessa detaljbestämmelser funnits böra föranleda följande uttalanden från utskottets sida.

17 kap.

1 §.

I 1 § af de åren 1893 och 1897 framlagda förslagen till lag angående bevisning inför rätta var upptaget ett stadgande derom, att i domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarpå rätten grundar sin öfvertygelse. Detta stadgande har i nu förevarande förslag uteslutits, hvilken åtgärd, såsom ofvan blifvit nämnt, vidtagits med hänsyn till den allmänna bestämmelse i ämnet, som innehålles i 24 kap. 3 § rättegångsbalken. Sistberörda lagrum lyder i denna del sålunda: »All dom bör fästas på skäl och lag, och ej på godtycke: och skall sjelfva saken och målet, deri tvisten består, med dess nödiga omständigheter, tydligen deri utsättas, så ock de hufvudskäl och den lag, derå slutet grundas: — —.»

Ehuru uppenbart är, att vigten af en fullständig domsmotivering blifver större i den mån, som åt domstolen lemnas större frihet att pröfva bevisningen, har det dock, då grundsatsen om angifvande i domen af de skäl, som äro afgörande för rättens beslut, redan är i lag uttalad, äfven för utskottet icke synts behöfligt att härom meddela någon ytterligare föreskrift.

6 §.

I denna paragraf har utskottet trott sig böra ifrågasätta två särskilda ändringar.

Dels har nemligen åt bestämmelsen om bötesansvar för vittnes utevaro från rätta ansetts lämpligen kunna gifvas den affattning, att vittnet dömes att böta tio daler eller mera, högst tvåhundra daler. Detta uttryckssätt, hvilket öfverensstämmer med det i förordningen angående böter för svarandeparts uteblifvande från underrätt den 6 oktober 1882 och lagen angående påföljd i vissa fall af parts uteblifvande i brottmål den 10 juli 1899 förekommande, har synts utskottet framför det i propositionen föreslagna ega företråde såsom innebärande, att i regelmessiga fall det lägsta föreskrifna ansvaret bör tillämpas samt böter till högre belopp ådömas endast, när skälig anledning dertill förefinnes.

Dels har ock utskottet velat föreslå ett tillägg till paragrafen i syfte att med bestämdhet uttrycka, att i de fall, då vittne på grund af 20 § i förslaget eller eljest lagligen eger rätt att erhålla förskott å resekostnad, vittnet icke kan bötfällas för utevaro, med mindre det styrkes, ej blott att vittnet blifvit lagligen kalladt, utan ock att sådant förskott erbjudits eller öfverlemnats till vittnet.

Af paragrafens bestämmelser torde med nöjaktig tydlighet framgå, att vittne ej bör fällas till ansvar för utevaro i andra fall än då på grund af vittnets uteblifvande vittnesförhöret uppskjutes till annat rättegångstillfälle. Om vittne icke är tillstädes vid målets upprop till handläggning, men sedan infinner sig och får aflägga vittnesmål, synes något ansvar alltså icke böra ifrågakomma, lika litet som då den, hvilken påkallat vittnet, afstår från dess hörande eller frågan härom eljest förfaller.

13 §.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad enligt kongl. brefvet den 24 april 1754 för närvarande torde gälla i brottmål, har utskottet ansett i denna paragraf böra tilläggas en bestämmelse derom, att vittne ej må utan parts medgifvande höras om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon onmtalat, der ej fråga är om ärekränkning. Såsom vid föregående tillfällen, då förslag härom förelegat, blifvit framhållet,

kan det nemligen ofta inträffa, att en person kommer i behof att rörande någon sin civila eller kriminella angelägenhet förtro sig åt en vän eller yrkesmessig rådgifvare utan att vilja anlita denne att föra talan i rättegång eller att deri biträda, och synes sådant böra få ske utan risk att hvad i detta ändamål i förtroende och mellan fyra ögon meddelas skall komma att genom ett eventuellt vittnesmål offentliggöras. Något missbruk af ett dylikt undantag från vittnespligten torde ej heller behöfva befaras, då den, som ville af ifrågavarande anledning undandraga sig vittnesmål, vore skyldig att på vittnesed intyga, att hvad han hade sig bekant blifvit honom sålunda anförtrödt.

14 §.

I sammanhang med första stycket i denna paragraf har utskottet till behandling förehaft herr Segerdahls motion, i hvad densamma afser ändrad lydelse af formuläret för vittnesed.

Utskottet har funnit motionärens framställning härutinnan vara ganska beaktansvärd. Såsom redan förut blifvit vid flera tillfällen äfven inom Riksdagen påpekadt, gifver nemligen den nuvarande lydelsen af vittneseden i olika hänseenden anledning till befogade anmärkningar.

Ehuru jemväl utskottet anser en omarbetning af edsformuläret vara förtjent att tagas under öfvervägande, har utskottet emellertid icke trott sig böra tillstyrka Riksdagen att nu besluta om annan lydelse af detta formulär. Det af motionären i ämnet framlagda förslag synes visserligen i en del hänseenden erbjuda fördelar framför nuvarande, i propositionen åter upptagna bestämmelser, men huruvida den sålunda ifrågasatta lydelsen eller någon annan, som kunde föreslås, motsvarar de fordringar, som i detta vigtiga ämne böra uppställas, utgör dock ett spörsmål af allt för tvifvelaktig natur att kunna utan närmare utredning, än nu står till buds, med erforderlig säkerhet af Riksdagen bedömas. Frågan om ändrade bestämmelser angående lydelsen af ed och ordningen för eds afläggande synes dessutom för att erhålla en tillfredsställande lösning lämpligen böra tagas under pröfning i större omfattning, än hvad de af motionären framlagda förslag angifva. Sådana förändringar som de af honom föreslagna lära nemligen kunna inverka äfven på andra lagbestämmelser i ämnet än de af honom särskildt upptagna. Möjligen torde ock i samband med revision af de i motionen omförynälda stadganden en liknande åtgärd beträffande lagbestämmelserna om andra eder böra komma i åtanke.

Med hänsyn härtill och då förevarande fråga icke till propositionen står i det förhållande, att det kan anses särskildt lämpligt eller behöfligt, att densamma löses i sammanhang med propositionen, lärer någon annan åtgärd i frågan icke för det närvarande vara att förorda, än att, då den i allt fall synes vara af beskaffenhet att förtjena bringas under Kongl. Maj:ts pröfning, skrifvelse i ämnet torde böra till Kongl. Maj:t aflåtas.

Den i paragrafens tredje stycke förekommande bestämmelsen, att, der parterna å ömse sidor eftergifva vittneseden, rätten eger pröfva, huruvida vittnet må utan ed höras, torde icke skäligen kunna vid rättstillämpningen föranleda till annan tolkning, än att rätten bör ålägga vittne ed endast i fall särskild grund finnes till det antagandet, att vittnet icke dessförutan skall hålla sig till sanningen.

15 §.

En riktig uppfattning af såväl gällande lags bestämmelser om uppteckning af vittnesberättelse som nu föreslagna stadganden i detta ämne torde innebära, att vittnets berättelse, så långt sig lämpligen göra låter, bör återgifvas i noga anslutning till vittnets egen framställning. Denna grundsats har synts utskottet vara af den betydelse att förtjena här särskildt framhållas.

17 §.

Det af herr Segerdahl i hans motion jemväl berörda spörsmålet, huruvida vittnen, som i samma mål skola höras, böra hvart för sig aflägga vittnesed, synes stå i ett visst beroende af vittnesedens innehåll samt dess längre eller kortare lyde och på den grund böra öfverlemnas till Kongl. Maj:ts pröfning i samband med frågan om edsformuläret. Skulle en sådan ordning för vittnesedens afläggande anses lämplig, torde emellertid hvarje vittne edgång omedelbart böra åtföljas af förhöret med vittnet och ej, såsom nu sker, alla tillstädesvarande vittnen först få gå ed och derefter hvart för sig aflägga vittnesmål.

19 §.

Att föreskrifterna angående påföljd för vittne, som vägrar aflägga vittnesmål, afse äfven vittne, hvilket väl är villigt aflägga vittnesmål, men vägrar att aflägga vittnesed, är otvifvelaktigt förslagets mening och torde äfven utan särskildt förtydligande framgå af detsamma.

20 §.

I andra punkten af denna paragraf har herr Segerdahl ifrågasatt ett tillägg i syfte att undanrödja den tvekan, som för närvarande råder, huruvida i det fall att vittne kallats till förhör inför annan domstol än den, der målet är anhängigt, den förra domstolen eller den senare skall bestämma om vittnesersättningen. Jemväl utskottet anser ett förtydligande härutinnan önskvärdt och finner i likhet med motionären lämpligast, att befogenheten i berörda hänseende må tillkomma den domstol, dit vittnet kallats.

26 §.

För närvarande finnas endast i ringa omfattning bestämmelser angående vittnesförhör inför svensk myndighet i utlandet och de stadganden, som i första stycket af denna paragraf innehållas, hänföra sig därför hufvudsakligen till den lagstiftning härom, som framdeles må kunna komma till stånd. I betraktande häraf har det synts utskottet mindre lämpligt att redan nu meddela en sådan specialbestämmelse som den i sista punkten af nämnda stycke föreslagna, i synnerhet som densamma i allt fall icke lär fylla behovet af närmare föreskrifter om de särskilda åtgärder, hvilka kunna erfordras vid förhör i dylika fall. Frågan härom torde lämpligast komma under öfvervägande i sammanhang med förberörda lagstiftning i öfrigt.

Utskottet har därför i sitt förslag uteslutit denna punkt.

38 §.

Då utskottet ansett bestämmelserna i denna paragraf böra omfatta jemväl handelsbok, men sådant beträffande annan handelsbok än brefbok icke otvetydigt framgår af paragrafens ordalydelse enligt propositionen, har utskottet af sådan anledning vidtagit den förändring af paragrafen, som utskottets förslag utvisar.

48 §.

Utskottet har funnit sig böra föreslå sådant tillägg till denna paragraf, att fyllnadsed må få förekomma jemväl i brottmål, deri talan om ansvar ej föres, utan hvilka afse allenast utbekommande af ersättning eller skadestånd på grund af verkligt eller förment brottsligt förfarande eller ock afse annan civilrättslig påföljd af ett dylikt förfarande. Ifrågasvarande mål, de s. k. qvasi-brottmålen, ega ganska mycken likhet med

rena tvistemål, med hvilka de i fråga om t. ex. stämning också äro likställda, och i saknad af en bestämd gräns mellan detta slags brottmål och de rena tvistemålen möter stundom svårighet att afgöra, om ett visst mål skall hänföras till den ena eller den andra af dessa kategorier. Särskildt i fråga om s. k. barnuppfostringsmål, hvilka vid våra domstolar i allmänhet handläggas såsom brottmål, torde goda skäl tala för, att desamma i förevarande hänseende måtte likställas med tvistemål.

52 §.

Den af herr Segerdahl väckta frågan om ändring af första stycket i denna paragraf torde på förut anförda skäl böra hänskjutas till Kongl. Maj:ts pröfning.

57 §.

De i denna paragraf meddelade föreskrifter afse endast ed i rättgång. Desamma beröra följaktligen icke vare sig det i 24 kap. 2 § byggningsbalken innehållna stadgandet om vådaed eller den utan särskild lagbestämmelse tillämpade praxis, att för utkommande af brandskadeersättning skadans omfång må, der så påfordras, styrkas genom edgång inför domstol.

59 §.

På sätt herr Segerdahl i sin motion omförmålt, torde af honom föreslagna ändringar i edsformuläret böra föranleda omredigering af tredje stycket i förevarande paragraf. Äfven denna fråga synes böra öfverlemnas till Kongl. Maj:ts bedömande.

31 kap.

2 §.

Den af utskottet föreslagna ändring i andra punkten af denna paragraf är af uteslutande redaktionel natur och åsyftar att tydligare än förut uttrycka, att endast den tilltalade må söka resning i fråga om ansvar för sådana brott, som i nämnda punkt omförmälas.

Vid tidigare behandling inom Riksdagen af frågan om införande af friare bevispröfning har från skilda håll den uppfattning uttalats, att i sam-

band med sådan reform häradsnämnd borde tillerkännas ökad befogenhet vid doms fällande, och jemväl utan sammanhang med förslagen om ändrade bevisningsregler hafva framställningar i liknande syfte varit hänskjutna till Riksdagens bedömande.

Vid 1894 års riksdag väcktes sålunda, enligt hvad utskottet redan haft anledning omnämna, motion, åsyftande, jemte andra ändringar i rättegångsbalken, äfven ändrad lydelse af 23 kap. 2 § nämnda balk, hvarigenom denna paragraf skulle komma att innehålla bestämmelse om utsträckt befogenhet för nämnden i vissa vid handläggning af mål inför häradsrätt förekommande frågor.

Sedan Riksdagen, med föranledande af lagutskottets utlåtande öfver berörda motion jemte åtskilliga andra motioner, jemväl åsyftande ändringar af nu gällande rättegångsbestämmelser, till Kongl. Maj:t aflåtit skrifvelse med begäran, att förslag till lag angående bevisning inför rätta måtte å nyo för Riksdagen framläggas, blef i anledning af förstnämnda motion förslag i ämnet inom justitiedepartementet utarbetadt. Detta förslag innehöll den modifikation af nuvarande lydelsen af 23 kap. 2 § rättegångsbalken, att för så vidt minst tre fjerdedelar af nämnden vore från häradshöfding skiljaktige och om en mening ense, den mening skulle vara gällande. Förslaget i fråga blef emellertid vid granskning inom högsta domstolen afstyrkt och framlades därför icke för Riksdagen.

Vid 1897 års riksdag hemställes i afgifven motion, att, derest det då framlagda lagförslaget angående bevisning inför rätta af Riksdagen godkändes, den bestämmelse måtte i lagen inrymmas, att, om häradshöfding och nämnd vore af olika mening, häradshöfdingens uppfattning skulle blifva gällande allenast i det fall, att med honom instämde minst tre af nämndens ledamöter. Lagutskottet, dit motionen hänvisades, tillstyrkte, att Riksdagen, under förutsättning af bifall till förenämnda proposition, ville för sin del antaga ett lagförslag i ämnet, öfverensstämmande med ofvanberörda inom justitiedepartementet utarbetade förslag. Förslaget härom förföll i sammanhang med propositionen.

Äfven vid nästlidet års riksdag återkom frågan i anledning af väckt motion, och hemställde lagutskottet om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af förslag till sådan lagändring, som förut angifvits. Denna hemställan vann emellertid ej Riksdagens bifall.

Frågan om utsträckt befogenhet för häradsnämnd har i herr Olofssons motion nu åter upptagits, och anser sig utskottet jemväl denna gång böra på hufvudsakligen samma grunder, som förut af utskottet i sådant

hänseende åberopats, instämma i motionens syfte. Utskottet hyser den uppfattning, att en dylik förändring af nämndens befogenhet utan våda eller olägenhet kan genomföras, samt att särskild anledning till sådan åtgärd ligger i den vidsträcktare myndighet med hänsyn till bevispröfningen, som föreliggande proposition i någon mån afser att bereda domaren. Visserligen torde med hänsyn till den samvetsgrannhet och opartiskhet, som utmärker våra domstolar, någon fara för missbruk af den friare bevispröfningen ej föreligga, äfven om den nuvarande maktfördelningen inom häradsrätterna bibehölles. Detta hindrar emellertid icke, att det från lämplighetssynpunkt kan befinnas fördelaktigt att i någon mån utsträcka nämndens befogenhet. Derigenom torde nemligen betryggas den ostörda fortvaron af förtroende till häradsrätternas domslut, då det eljest kunde befaras, att hos allmänheten misstanke om godtycke vid bevispröfningen uppstode. Hvad vidare angår tillrädligheten af utsträckt befogenhet för nämnden, håller utskottet före, att några vådor för rättsäkerheten deraf ej skulle alstras. Äfven om nämnda befogenhet i någon mån vidgas, lär förhållandet allt fortfarande såsom hittills blifva, att häradshöfdingens mening i regel varder den afgörande och att sålunda endast undantagsvis nämnden kommer att diktera rättens beslut. Härför borgar ej mindre den lugna sans, som hittills utgjort ett utmärkande drag för nämndens verksamhet, än äfven den förökade ansvarskänsla, som maktförökningen komme att hos nämnden ingjuta. Endast der verkligt grundad anledning till skiljaktighet mot häradshöfdingens mening förefunnes, torde alltså, äfven med utsträckt befogenhet, nämnden komma att afgöra rättens utslag.

Vid afgörande, huru långt den vidgade befogenheten för nämnden bör sträckas, har utskottet i likhet med 1897 års lagutskott ansett sig böra förorda bifall till ofvan omförmälda, inom justitiedepartementet uppgjorda förslag i sådant hänseende.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

a) att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ofvanberörda proposition icke kan i oförändradt skick bifallas, måtte med anledning af propositionen samt med bifall till herr Segerdahls förenämnda motion, i hvad densamma afser 17 kap. 20 § i förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, för sin del antaga följande

1:o) L a g

om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 9 och 10 §§ i 14 kap. rättegångsbalken skola upphöra att gälla, samt att 17 och 31 kapitlen äfvensom nedannämnda delar af 16, 25 och 30 kapitlen samma balk skola erhålla följande lydelse:

16 kap.**3 §.**

Har invändning, hvarom i 1 eller 2 § sägs, blifvit i rätt tid vid underrätt framstald, gifve rätten så snart ske kan särskildt beslut deröfver.

Varder invändningen ogillad, och meddelar ej rätten samma dag slutligt yttrande eller ock beslut, hvarigenom till väremålsed eller fyllnadsed dömes, då ege, så framt ej enligt 13 kap. 5 § vid beslutet skall förblifva, part, som är med beslutet missnöjd, att deröfver föra särskild klagan, der han, innan rättegångsförhandlingarna för dagen afslutats, till rättens protokoll anmäler sitt missnöje. Försummas sådan anmälan eller fullföljes ej klagan, stånde beslutet fast, der ej, då fråga är om rättens behörighet, högre rätt, under hvars pröfning hufvudsaken dragits, finner underrätten hafva bort oberoende af invändning visa målet från sig.

4 §.

Har part anmält missnöje efter ty i 3 § sägs, fortfarande rätten icke dess mindre med handläggningen af målet och ege jemväl deri meddela slutligt yttrande eller döma till väremålsed eller fyllnadsed, der det kan ske samma dag beslutet i invändningsfrågan gafs. Sker det ej, skall, utan hinder deraf att missnöje anmälts, handläggningen ytterligare fortsättas, der ej, i tvistemål, andra parten yrkar att målet skall hvila i afbidan på utgången af invändningsfrågan eller, i brottmål, rätten finner sådant lämpligt. Fortsättes handläggningen efter den dag beslutet öfver invändningen gafs, må ej slutligt yttrande meddelas eller till väremålsed eller fyllnadsed dömas, förr än hofrätten utlåtit sig i anledning af förd klagan i invändningsfrågan, eller ock visadt blifvit, att sådan klagan ej fullföljts.

9 §.

Nöjes ej part åt beslut, hvarigenom underrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, före han öfver beslutet särskild klagan.

17 kap.

Om bevisning inför rätta.

1 §.

Då dom skall fällas, öfverväge rätten alla skäl och omständigheter, som till stöd för parternas uppgifter förekommit, och pröfve på grund deraf hvad i målet bör hållas för sant.

2 §.

Finner rätten, der fråga är om skadestånd, part vara dertill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förebragt; ege rätten bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.

3 §.

Har i tvistemål part inför rätta erkänt viss omständighet, vare vidare bevisning derom ej mot honom erforderlig, utan så är, att målet är af beskaffenhet att ej kunna genom förlikning mellan parterna afslutas.

Gör parten sannolikt, att erkännandet varit föranledt af missuppfattning, eller att det tillkommit genom tvång eller förledande, skall erkännandet vara utan verkan. Återkallar parten eljest sitt erkännande, pröfve rätten med afseende å de skäl, som för återkallelsen åberopas, och öfriga omständigheter i målet, om och i hvad mån verkan af erkännandet genom återkallelsen förringas.

Finnes erkännandet uppenbart osant, skall det lemnas utan afseende, ehvad det återkallas eller icke.

Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

4 §.

I brottmål ege rätten, med hänsyn till hvad i öfrigt förekommit i målet och till målets beskaffenhet, pröfva, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas parts erkännande.

5 §.

Vill någon sin talan med vittne fästa, ege begära stämning å vittnet hos den, som det enligt 11 kap. tillkommer att utfärda stämningar till rätten. Begär någon i samma mål stämning å flere vittnen eller å vederpart och vittne; de må genom en stämning inkallas. Allmän åklagare ege sjelf utfärda stämning å vittne, som han vill vid underrätt åberopa, eller som han enligt rättens beslut skall inkalla.

I stämning å vittne skall intagas uppgift å parterna och målet äfvensom tid och ort för inställelsen. Stämningen skall i hufvudskrift eller besannad afskrift tillställas vittnet så tidigt, att vittnet kan beqvämligen infinna sig vid rätten å tid, som i stämningen är utsatt. Hvad i 11 kap. 8 och 20 §§ är stadgadt angående stämning å part ege jemväl tillämpning i fråga om stämning å vittne.

Är någon, som till vittne åberopas, vid rätten tillstädes, vare, ändå att han ej är stämd, pliktig att aflägga vittnesmål, der rätten så förordnar.

6 §.

Är vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes när målet företages till behandling, och visas ej laga förfall, dömes till böter från och med tio till och med två hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid. Föreläggande, hvarom nu är sagdt, skall vittnet delgifvas. Kommer ej vittnet ändå, må vittnet till rätten

6 §.

Är vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes när målet företages till behandling, och visas ej laga förfall, dömes att böta tio daler eller mera, högst två hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid. Föreläggande, hvarom nu är sagdt, skall vittnet delgifvas. Kommer ej vittnet ändå, må vittnet till rätten hem-

Kongl. Maj:ts förslag.

hemtas. I brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hemta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Afstår den, som låtit kalla vittnet, från sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej vittnet sedan för uteblifvande dömas till böter eller fällas att utgifva vite.

Utskottets förslag.

tas. I brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hemta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Afstår den, som låtit kalla vittnet, från sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej vittnet sedan för uteblifvande dömas till böter eller fällas att utgifva vite.

Hvad nu är stadgadt om påföljd för vittnes uteblifvande skall dock i de fall, då vittnet enligt lag är berättigadt att erhålla förskott å resekostnad, ej ega tillämpning, med mindre visas att sådant förskott till vittnet erlagts eller erbjudits.

7 §.

Den är jäfvig att vittna, hvilken är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende.

Är den, som till vittne åberopas, under tilltal för brott, som kan medföra förlust af medborgerligt förtroende; pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida åtalet bör utgöra hinder för hans hörande.

8 §.

Eger den, som till vittne åberopas, del i saken, ändå att han ej förer talan i målet, eller kan han af dess utgång vänta synnerlig nytta eller skada; vare han i det mål jäfvig att vittna.

I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem af eller delegare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, der han icke är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång.

Har i brottmål målsegande förklarat sig ej vilja föra talan, må han ändå ej höras såsom vittne. Embets- eller tjänsteman eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjänsteärende eller utöfva annan allmän befattning eller kallad att tillhandagå vid offentlig förrättning, vare dock ej i egenskap af målsegande jäfvig att om brott, som blifvit emot honom begånget under utöfningen af embetet, tjänsten eller uppdraget, afgifva vittnesmål, der han förklarat sig ej vilja föra talan och annat vittne ej är att tillgå. I fråga om brott, som blifvit föröfvadt mot två eller flere, pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida den ene af dem må vittna om det, som händt den andre.

Den, som skäligen misstänkes för brott eller delaktighet deri, må ej höras såsom vittne angående brottet.

9 §.

Den, som med part eller med målsegande, hvilken ej förer talan i målet, eller med annan, som jemlikt 8 § är jäfvig deri, är eller varit förenad i äktenskap, eller är trolofvad, eller är i rätt ned- eller uppstigande skyldskap eller svågerlag, eller är i den skyldskap, att den ene är den andres broder eller syster eller broder- eller systerbarn, eller är i svågerlag i ty att den ene är eller varit gift med den andres syskon, vare i det mål jäfvig att vittna; dock må, då fråga är om brott, som blifvit föröfvadt emot två eller flere, den, som till någon af målsegandena står i det förhållande nu är sagdt, efter rättens bepröfvande höras om det, som händt annan målsegande. Huruvida fosterföräldrar eller fosterbarn till part eller till målsegande, hvilken ej förer talan, eller till annan, som jemlikt 8 § är jäfvig, må vittna i målet, pröfve rätten efter omständigheterna i hvarje särskildt fall.

I tvistemål skall dock ej räknas för jäf, att vittne är i det förhållande här är närandt till någon, som väl å tjänstens vägnar eller i egenskap af förmyndare eller såsom syssloman för kommun, bolag eller förening förer talan i målet men sjelf icke eger sådan del i saken, som enligt 8 § utgör laga jäf, eller kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada.

10 §.

Åsänjas parterna att låta den vittna, som enligt 8 eller 9 § är jäfvig, eller som för annat brott än mened är förlustig medborgerligt

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

förtroende, må han såsom vittne höras, der rätten finner det lämpligt; dock må ej någon, som enligt 8 eller 9 § är jäfvig, utan sitt medgifvande förpligtas att aflägga vittnesmål.

11 §.

Innan vittne höres, efterfråge rättens ordförande, om jäf mot vittnet finnes. Åberopas till vittne någon, som ej är känd, eller förekommer anledning att mot vittne finnes sådant jäf, som i 7 § omförmäles; förelägge rätten den part, som äskar vittnets hörande, att angående vittnet förebbringa den upplysning rätten finner nödig. Ej må vittnet höras, innan sådan upplysning vunnits.

Gör part mot vittne annat jäf, och förekommer anledning, att jäfvet är lagligen grundadt, ändå att det ej kan strax fulltygas; pröfve rätten, om vittnet må genast höras eller med förhöret skall anstå till annan dag, och förelägge rätten den part, som gjort jäfvet, att det styrka, der vittnet blifvit strax hördt, å viss dag och, der med förhöret skall anstå, å den dag, till hvilken förhöret uppskjutits, vid äfventyr att vidare rådrum för sådant ändamål ej medgifves.

Finnes, sedan vittne blifvit hördt, att det var jäfvigt, pröfve rätten, då dom i målet fälles, hvad afseende må å vittnets utsaga fästas.

12 §.

Rättens ordförande tillfråge vittnet om dess ålder, yrke och hemvist; hvad derom upplyses skall i protokollet antecknas. Förekommer omständighet, hvilken rätten finner vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet, varde sådant ock i protokollet anmärkt.

13 §.

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan för åtal utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhållande

13 §.

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan för åtal utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhål-

Kongl. Maj:ts förslag.

9 § omförmåler. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. *Ej heller må* den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt.

Utskottets förslag.

lande 9 § omförmåler. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. *Utan parts medgifvande må ej heller någon höras såsom vittne om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat, der ej fråga är om ärekränkning. Likaledes må ej* den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt.

14 §.

Förr än vittne afgifver sin berättelse, skall vittnet, med hand å bok, aflägga denna ed: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och Hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva tillkänna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.»

Sedan vittne aflagt ed, erinre rättens ordförande vittnet om edens vikt och betydelse. Förekommer anledning, att vittne icke rätt förstår edens vikt, ege rätten hänvisa vittnet till dess själasörjare att af honom erhålla nödig undervisning.

Eftergifva parterna å ömse sidor vittneseden, pröfve rätten, huruvida vittnet må utan ed höras. Tillåtes det, varde vittnet erinradt, att dess förpligtelse och ansvar icke genom edens eftergifvande förringas.

15 §.

Vittne skall muntligen och i ett sammanhang afgifva sin berättelse. Rättens ordförande har att till vittnet framställa de frågor, som erfordras för vinnande af säker och fullständig upplysning om hvad vittnet har sig bekant i målet. Part vare berättigad att genom rättens ordförande till vittnet framställa frågor angående sådant, som hörer till saken.

Skriftlig berättelse, som af vittne åberopas, må ej uppläsas, innan vittnet muntligen afgifvit sin utsaga, der ej rättens ordförande med afseende å särskilda omständigheter finner det böra medgifvas.

Vittnes berättelse skall strax upptecknas och för vittnet uppläsas. Rättens ordförande inhemte derefter vittnets förklaring, om dess utsaga är rätteligen fattad; och varde förklaringen i protokollet anmärkt. Påminner sig vittnet sedan något mera, förr än i målet är dömdt, gifve det strax rätten tillkänna.

16 §.

Förekommer anledning, att vittne i parts närvaro af rädsla eller annan orsak ej fritt utsäger sanningen, eller hindrar part vittne i dess berättelse genom att falla vittnet i talet eller annorledes; ege rätten förordna, att parten ej må vara tillstädes, medan vittnet höres.

Sedan parten åter förekallats, skall vittnets berättelse uppläsas för parten; och ege han derefter att genom rättens ordförande till vittnet framställa de frågor, hvartill anledning må finnas.

17 §.

Äro vittnen flera, skola de hvar för sig höras. Ej bör under förhör med vittne vara tillstädes annat vittne, som senare skall höras.

Finns vittnens utsagor mörka eller stridiga, må rätten ställa vittnena till förhör emot hvarandra.

Pröfvas nödigt, att någon, som vittnat i målet, å nyo höres, ege rätten förordna om vittnets inkallande.

18 §.

Skall någon, som vittnat i målet, å nyo höras, må han vittna å förut aflagd ed; och varde han om den ed af rättens ordförande erinrad.

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

19 §.

Vägrar vittne att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, pröfve rätten de skäl, vittnet åberopar, och gifve sitt utslag deröfver. Förklaras vittnets vägran ej vara lagligen grundad, men tredskas vittnet ändå, förelägge rätten vittnet vid vite och, der vittnet ej deraf låter sig rätta, vid äfventyr af häkte att fullgöra sin skyldighet. Ej må af anledning, som nu är sagd, i samma mål viten någon ådömas till högre sammanlagdt belopp än ett tusen daler eller någon hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt sex månader. Vittne, som blifvit i häkte insatt, skall åter för rätten inställas i stad inom åtta dagar och å landet inom fyra veckor; erfordras för den skull urtima ting, gälle derom hvad om urtima ting för ransakning med häktad finnes stadgadt.

Återkallar den, som åberopat vittnet, sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej sedan beslut, hvarigenom vite blifvit vittnet förelagdt, vinna tillämpning: är vittne i häkte insatt, förordne rätten, att vittnet genast skall ur häktet lösgifvas.

20 §.

Den, som påkallat vittne, ersätte vittnet dess resekostnad, uppehålle och tidspillan. Sämjas de ej om beloppet, lägge rätten dem emellan efter ty skäligt pröfvas. Vittne, som enligt rättens beslut blifvit hemtadt, skall sjelf vidkännas hemtningskostnaden. Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än fem nymil från det ställe, der förhöret skall hållas; vare den part, som påkallat vittnet, skyldig att i förskott

20 §.

Den, som påkallat vittne, ersätte vittnet dess resekostnad, uppehålle och tidspillan. Sämjas de ej om beloppet, lägge rätten, *dit vittnet varit kalladt*, dem emellan efter ty skäligt pröfvas. Vittne, som enligt rättens beslut blifvit hemtadt, skall sjelf vidkännas hemtningskostnaden. Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än fem nymil från det ställe, der förhöret skall hållas; vare den part, som påkallat vittnet,

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter eller, der jernvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del deraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Har rätten, enligt hvad i 17 § sägs, förordnat om vittnes inkallande, ege rätten jemväl att, efter ty skäligt pröfvas, bestämma, af hvem ersättningen till vittnet så ock förskott å resekostnad, der sådant bör utgå, skall gäldas.

Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft egande dom.

Om ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar förer talan, är särskildt stadgadt.

skyldig att i förskott till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter, eller, der jernvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del deraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Har rätten, enligt hvad i 17 § sägs, förordnat om vittnes inkallande, ege rätten jemväl att, efter ty skäligt pröfvas, bestämma, af hvem ersättningen till vittnet så ock förskott å resekostnad, der sådant bör utgå, skall gäldas.

Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft egande dom.

Om ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar förer talan, är särskildt stadgadt.

21 §.

Vistas vittne, som vid underrätt åberopas, utom rättens domvärjo, och hindras vittnet af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad; ege rätten uppdraga åt annan underrätt att hålla vittnesförhöret.

Förordnar hofrätt eller Konungen om vittnes hörande, bestämme tillika, efter ty lämpligast finnes, hvar vittnet skall höras.

22 §.

Kan vittne till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet ej inställa sig vid domstol, varde vittnet afhördt i sin bostad. När förhöret hålles af häradsrätt, vare ej erforderligt, att af nämnden flere än två sitta i rätten.

23 §.

Nu kommer part å tid, då målet icke är före vid rätten, och söker att få vittne hördt; visar parten, att i följd af vittnets sjukdom eller af annan orsak det icke utan våda kan anstå med vittnets hörande; ege rätten, ändå att vederparten ej blifvit hörd öfver ansökningen, förordna om vittnesförhöret. Handlägges målet vid häradsrätt, och kan ej dess beslut afvakta, ege rättens ordförande meddela förordnande, som nu är sagdt.

24 §.

Har rätten jemlikt 21 eller 22 § förordnat om vittnes hörande vid annan domstol eller i vittnets bostad, och är ej i beslutet utsatt dag för förhöret, eller har i fall, som 23 § omförmäler, rätten eller dess ordförande tillåtit vittnes hörande; åligge den part, som åberopat vittnet, att om dagen för förhöret underrätta vederparten så tidigt, att denne kan vid förhöret sig inställa. Sker det ej, och visas icke giltig ursäkt, varde förhöret instäldt, der ej vederparten är tillstädes.

Finnes i brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, nödigt, att vittne höres vid annan domstol än den, der målet är anhängigt, eller skall i sådant mål rätten hålla vittnesförhör i fall, som 22 eller 23 § afser; åligge den rätt, som skall hålla förhöret, att föranstalta ej mindre att den tilltalade, der det utan synnerlig olägenhet kan ske, varder vid förhöret instäld, än ock att nödig underrättelse meddelas åklagaren i målet.

25 §.

Gör part, när vittne skall höras vid annan rätt än den, der vittnet åberopats, mot vittnet jäf, som förut ej pröfvats, eller vägrar vittnet att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, och finner rätten anledning förekomma, att jäfvet är lagligen grundadt, eller att vittnet eger skäl för sin vägran; varde förhöret instäldt och parten hänvisad att vid den rätt, der vittnet åberopats, påkalla pröfning af jäfvet eller af skälen för vittnets vägran.

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

26 §.

Vistas vittne utom riket, och begär part, att vittnet höres inför svensk beskickning eller inför svensk konsul, som enligt lag eller Konungens bemyndigande eger anställa sådant förhör, må rätten det tillåta, der giltiga skäl visas. *Har vederparten uppgifvit ombud å den ort, der förhöret skall hållas, bör ombudet i god tid förut underrättas om förhöret.*

Angående vittnesförhör vid utländsk domstol lände till efterrättelse hvad derom är särskildt stadgadt.

26 §.

Vistas vittne utom riket, och begär part, att vittnet höres inför svensk beskickning eller inför svensk konsul, som enligt lag eller Konungens bemyndigande eger anställa sådant förhör, må rätten det tillåta, der giltiga skäl visas.

Angående vittnesförhör vid utländsk domstol lände till efterrättelse hvad derom är särskildt stadgadt.

27 §.

Åberopas till vittne någon, som i rätten sitter, pröfve då på sin domareed, om han vet något, som kan tjena till upplysning i målet. Finner han det, varde såsom vittne hörd och hålle sig sedan från målet.

28 §.

Söker någon att till framtida säkerhet få vittne hördt angående omständighet, hvarom han ej har rättegång med annan; pröfve rätten, huruvida det må ske. Finnes sökandens rätt bero deraf, att vittnet höres, och afses ej att genom förhöret vinna upplysning angående brott eller skamlig gerning, varde vittnet hördt, der ej jäf kan utletas. Finner rätten särskild omständighet föranleda, att tillfälle bör lemnas annan, hvars rätt kan vara beroende af vittnesförhöret, att dervid närvara, låte rätten genom sökandens försorg kalla honom till förhöret; och njute han för inställelsen skälig ersättning.

Ej vare någon pliktig att för vittnesmåls afläggande i fall, som här är sagdt, inställa sig vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo han har sitt hemvist.

29 §.

Två vittnen vare om det, hvori de sammanstämman, fullt bevis, der ej omständigheter förekomma, som förringa tillförlitligheten af deras berättelse.

30 §.

I mål angående brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete enligt lag kan följa, må den, som är jäfvig att vittna, höras utan ed, der anledning är, att hans hörande kan lända till upplysning i målet, och rätten finner det lämpligt; dock ej föräldrar mot barn eller barn mot föräldrar eller äkta makar eller syskon mot hvarandra, der ej dödsstraff eller straffarbete på listid å brottet följa kan och eljest all upplysning i målet saknas.

Hörsammar ej den, som blifvit kallad att sålunda upplysningsvis höras, rättens bud, vare lag, som om vittne är stadgad. Är den, som skall höras, icke af den ålder eller sinnesbeskaffenhet, att enligt lag ansvar kan honom ådömas, ege rätten, der han tredsкас, förordna, att han skall till rätten hemtas.

I fråga om ersättning för inställelsen ege den, hvilken upplysningsvis höres, enahanda rätt som vittne.

31 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insigt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhemta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, embets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rör, eller nämne en eller flere för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lemnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att derigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Ej må någon, som icke å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja dertill förpligtas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredsкас han, ege rätten hålla honom dertill medelst vite.

32 §.

Nämnes till sakkunnig någon, som icke å embetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, der rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lemnats. Eden skall inledas och avslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden derefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den under rätt, som för den sakkunnige är lägligast.

33 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse, efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å embetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, der målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid målets slut rätten finner dertill skyldig. I brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft egande dom.

34 §.

Hvad i 31, 32 och 33 §§ är stadgadt skall ock ega tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besigtning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

35 §.

Är i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

36 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle derom hvad om vittne är stadgadt.

37 §.

Företer part skriftlig handling att dermed styrka sin talan, pröfve rätten efter omständigheterna handlingens beskaffenhet och rigtighet, så ock hvad vitsord den i målet eger.

Är för visst fall stadgande i lag meddeladt angående det vitsord, handling tillkommer, lände det stadgande till efterrättelse.

38 §.

Finnes handling, som part åberopar, i annans värjo, och är parten såsom egare af handlingen eller del-egare deri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, der handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare, *der* handling, som af part åberopas, är upprättad att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rör, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten aflåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

38 §.

Finnes handling, som part åberopar, i annans värjo, och är parten såsom egare af handlingen eller del-egare deri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, der handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare *beträffande handelsbok så ock der annan* handling, som af part åberopas, är upprättad att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rör, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten aflåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

39 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 38 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, ege rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej der fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att antaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, lända innehafvaren eller någon, som till honom står i det förhållande 9 § omförmåler, till skada eller synnerlig olägenhet.

40 §.

Undandraget sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 38 § sägs, ege rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

41 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 38 och 39 §§ stadgadt skall ej ega tillämpning å den, som å embetes vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

42 §.

Den, som jemlikt 38 eller 39 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, der ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet tillfyllest. Innehåller handlingen jemväl sådant, som icke rör saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, ege han till rätten ingifva utdrag af handlingen jemte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

43 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten

pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft egande dom.

44 §.

Hvad här förut är stadgadt angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

45 §.

Finnes i mål, som är anhängigt vid underrätt, för sakens utredning eller pröfning nödigt, att rätten besigtigar föremål, som ej lämpligen kan till rätten flyttas, träde rätten samman å stället, der föremålet finnes, att hålla syn. Skall syn hållas af häradsrätt, ege rättens ordförande, der biträde af sakkunnig vid synen finnes nödigt, enahanda befogenhet, som jemlikt 34 § tillkommer rätten.

Pröfvas syn nödig i mål, som är angängigt i hofrätt, förordne rätten en af sina ledamöter att hålla synen och kalle två underdomare i orten att dervid biträda; meddele derjemte erforderliga föreskrifter om vittnens hörande och tillkallande af sakkunnigt biträde vid synen. Hofrätten ege ock, der det finnes lämpligare, uppdraga åt underätten i orten att synen förrätta. Det protokoll, som vid synen föres, varde till hofrätten ingifvet, och döme hofrätten sedan i målet.

Finner Konungen mål, som dragits under dess pröfning, ej kunna afgöras utan syn, förordnar Konungen, huru synen skall hållas.

Kostnad för syn skall gäldas såsom i 33 § föreskrifves beträffande kostnad för sakkunnigs biträde.

46 §.

Är i allmän lag eller särskild författning för visst fall föreskrift meddelad angående syn, lände den till efterrättelse.

47 §.

Har i tvistemål part till bestyrkande af sin uppgift angående viss omständighet, hvaraf målets utgång beror, förebragt sådan bevisning, att

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

uppgiften, ehuru ej styrkt, dock finnes sannolik, och kan ej annorledes vinnas tillförlitlig upplysning angående den omständighet, ege rätten, till sanningens utrönande, förelägga vederparten att, om han det förmår, med ed sig värja och förneka uppgiftens sanning. I brottmål må ock i fall, som nyss är sagdt, värjemålsed åläggas den tilltalade; dock må det ej ske, när å brottet enligt lag kan följa straffarbete öfver ett år eller förlust af medborgerligt förtroende.

Värjemålsed må ej ådömas den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller för mened är förlustig medborgerligt förtroende, ej heller den, hvilken ed eljest icke kan utan synnerlig våda anförtras. Kan part till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet eller af annan orsak icke antagas ega säker hågkomst af det, hvarom upplysning sökes, må ej till värjemålsed dömas.

48 §.

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse eger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i senare stycket af 47 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas derigenom, att andra parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; ege rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål.

48 §.

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse eger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i senare stycket af 47 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas derigenom, att andra parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; ege rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål, *deri talan om ansvar föres.*

49 §.

Då till ed dömes, sätte rätten i domen ut hvad under eden skall förnekas eller bekräftas, med iakttagande, der sakens beskaffenhet dertill föranleder, att åt parten lemnas öppet att inskränka förnekandet eller bekräftandet till en del af det eden angår.

50 §.

Ed skall af part afläggas vid den underrätt, der målet blifvit anhängiggjort. Vistas parten utom den rätts domvärjo, och hindras han af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad, ege rätten tillåta, att eden afläggas vid annan underrätt; dock att part, som vill erhålla sådan tillåtelse på grund af förhållande, hvilket ej kan såsom laga förfall räknas, skall göra framställning derom sist å den dag, då till eden dömes. Är i mål, som blifvit anhängiggjort i hofrätt eller hos Konungen, till ed dömdt, förordne hofrätten eller Konungen, hvar eden skall afläggas. Kan parten till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet ej inställa sig vid domstol, gälle hvad angående vittne är för dylikt fall i 22 § stadgadt.

51 §.

Är till ed dömdt genom beslut, hvaremot part eger fullfölja talan i högre rätt, må beslutet ej tillämpas, innan det vunnit laga kraft. Är viss dag för edgången i beslutet utsatt, och varder ej å den dag genom parternas sammanstämmande uppgifter eller annorledes utrönt, att beslutet vunnit laga kraft, ege rätten antingen uppskjuta målets vidare handläggning till annan dag eller ock förklara det hvilande. Har målet förklarats hvilande, och visar part sedan, att edgångsbeslutet vunnit laga kraft, sätte rätten ut ny dag för edgången, derest den part, hvilken eden ålagts, ej genom förfallolöst uteblifvande å den för edgången först utsatta dag deråt brustit.

52 §.

Ed skall inledas med orden: »Jag N. N. svär och betygar vid Gud och Hans heliga evangelium» och afslutas med denna försäkran: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ».

Innan ed afläggas, erinre rättens ordförande parten om edens vigt och betydelse.

Förekommer anledning, att parten ej rätt förstår edens vigt, ege rätten hänvisa parten till hans själasörjare att erhålla nödig undervisning.

53 §.

Uteblifver part, som skall aflägga ed, å den dag, då han har att fullgöra edgången, och framter han ej laga förfall; ege sedan ej gå eden, der han ej visar, att han haft laga förfall men icke kunnat rätten det kungöra.

54 §.

Är till ed dömdt genom beslut, som eger laga kraft, men har, förr än tid för edgångens fullgörande var inne, parten affidit eller eljest blifvit satt ur stånd att aflägga eden, vare edgångsbeslutet utan verkan, och den domstol, der målet blifvit anhängiggjordt, tage målet ånyo under pröfning.

Lag samma vare, der parten är för mened förlustig medborgerligt förtroende och sådant yppas, innan tid för edgångens fullgörande är inne.

Är part å den tid, då edgången skall fullgöras, under tilltal för mened, må med edgångsbeslutets tillämpning anstå, till dess öfver åtalet blifvit dömdt och utslaget vunnit laga kraft.

55 §.

Sedan det visat sig, huruvida den, som dömts till ed, går eden eller deråt brister, skall slutligt yttrande i målet meddelas af den domstol, der målet blifvit anhängiggjordt.

Är eden aflagd, skall partens sålunda bekräftade uppgift eller bestridande i målet gälla. Har part brustit åt eden, gälle i fråga om den omständighet, hvarå eden har afseende, vederpartens uppgift eller bestridande.

56 §.

Nu varder talan emot beslut, hvarigenom till ed blifvit dömdt, fullföljd i högre rätt; finner rätten edgång ej böra ega rum, och är i målet ej fråga om annat hufvudsakligt påstående än det, hvarå eden har afseende, döme då i hufvudsaken, der så lämpligen ske kan.

57 §.

Då tillgrepp skett, må rätten tillåta målseganden att edligen bekräfta hvad han mistat och värdet derå, om det ej annorledes utletas kan; och

pröfve rätten sedan tillförlitligheten af hvad målseganden sålunda bekräftat. Lag samma vare om den, som skada genom brand lidit, när den ej annars mätas kan.

58 §.

Äro i tvistemål, som kan afslutas genom förlikning, parterna ense att, der ene parten edligen bekräftar sin uppgift eller sitt nekande, hvad sålunda bekräftas skall gälla utan vidare bevis, och finner rätten den omständighet, eden skulle angå, vara af beskaffenhet, att målets utgång deraf beror, låte rätten den part, hvilken ed sålunda bjuden är, aflägga eden; dock må det ej tillåtas, om den, som skulle gå eden, är för mened förlustig medborgerligt förtroende eller rätten eljest finner ed icke utan synnerlig våda kunna honom anförtrös.

59 §.

Förstår ej den, som enligt detta kap. skall aflägga ed, svenska språket, må eden afläggas å språk, som han förstår.

Den, som är stum, skall, der han är skrifkunnig, aflägga ed på det sätt, att han inför rätten egenhändigt skrifver och undertecknar eden.

Huru förfaras skall, då den, som skall aflägga ed, är jude eller främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstädjer edgång, derom är särskildt stadgadt. Skall ed afläggas af någon, som bekänner annan icke kristen lära än den mosaiska, förordnar Konungen, huru förfaras bör.

25 kap.

5 §.

Vill part klaga öfver beslut, hvarigenom underrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse hvad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskildt öfverklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, der i fråga, som rörer fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, underrätt i slutligt utslag

meddelat beslut af beskaffenhet att, der det under rättegången gifvits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, der det under rättegången gifvits, kunnat särskildt öfverklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd af talan i hufvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i hufvudsaken, vare lag, som hade beslutet blifvit under rättegången meddeladt.

7 §.

Ar part missnöjd med något under rättegången af underrätt meddeladt beslut, deröfver särskild klagan ej är tillåten, ege han allenast i sammanhang med fullföljd af talan i hufvudsaken draga beslutet under hofrättens pröfning; dock må, der klagan föres öfver beslut, hvarigenom blifvit dömdt till värjemålsed eller fyllnadsed, i sammanhang dermed talan fullföljas emot beslut öfver invändning, som är af beskaffenhet att på frågan om edgången inverka, så ock, der särskilda besvär anföras öfver beslut, hvarigenom förelagdt äfventyr tillämpats, giltigheten af föreläggandet komma under bedömande.

Ändå att part ej fullföljt talan mot underrätts utslag, ege han att till bemötande af vederparts ändringssökande påkalla pröfning af beslut i fråga, som rättegången rör och ej må genom särskild klagan fullföljas.

8 §.

Då mål af underrätt slutligen afgöres eller rätten dömer till värjemålsed eller fyllnadsed, gifve rätten i utslaget till känna, huruvida talan deremot skall fullföljas efter vad eller genom besvär, så ock i hvilken hofrätt ändring bör sökas samt, der talan skall fullföljas genom besvär, inom hvilken tid besvären böra till hofrätten ingifvas. Hvad underrätten sålunda föreskrifver skall i fråga om sättet för fullföljd af talan lända till efterrättelse.

Vill någon klaga öfver annat af underrätt meddeladt beslut än nyss är nämnt, och begär han hos rätten underrättelse om hvad i sådant afseende iakttagas bör, varde ock derom underrättelse efter ty nu är sagdt lemnad. Sökes hos härads höfding sådan underrättelse, då rätten ej sitter, varde den af honom meddelad.

30 kap.

1 §.

Talan mot hofrätts slutliga utslag i vädjadt mål eller till hofrätten instämt tvistemål skall, der ej här nedan annorlunda stadgas, hos Konungen fullföljas genom revisionsansökning.

Öfver hofrätts slutliga utslag i mål, som genom besvär inkommit till hofrätten eller blifvit dess pröfning understäldt, skall klagan hos Konungen föras genom besvär. Lag samma vare beträffande klagan öfver hofrätts slutliga utslag i brottmål, som omedelbart i hofrätten anhängiggjorts, så ock i sådant tvistemål eller ärende, hvarmed, utan föregången stämning, hofrätten såsom första domstol tagit befattning.

Beslut, hvarigenom hofrätten utan att skilja målet från sig dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, vare i fråga om fullföljd af talan såsom slutligt utslag ansedt.

4 §.

Öfver utslag, hvarigenom hofrätt visat mål åter till underrätt, må ej klagas; innefattar utslaget pröfning af fråga, som på målets utgång inverkar, vare dock part berättigad att deremot fullfölja talan i sammanhang med hufvudsaken, der denna kommer under Konungens pröfning.

Hvad nu är sagdt ege dock ej tillämpning, der hofrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed och på den grund visat målet åter.

31 kap.

Om resning i rättegångs- och utsökningsmål.

1 §.

Har någon försuttit laga tid i mål eller ärende, som anhängiggjorts hos domstol eller öfverexekutor, ege, der han tilltror sig visa synnerliga skäl, att den försuttna tiden bör honom återgifvas, hos Konungen söka resning. Lag samma vare, der någon försuttit tid, som är stadgad för

Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

anhängiggörande hos domstol eller öfverexekutor af talan emot offentlig förrättning eller för stämning om återvinning, som i utsökningslagen afses, eller för klander af skiljedom.

2 §.

Menar part, att på grund af nytt skäl domstols eller öfverexekutors utslag, som eger laga kraft, bör häfvas, då ege han ock söka resning i målet. Ej må dock i fråga om ansvar för brott resning, som här afses, *sökas af annan än den tilltalade*, der brottet är sådant, att efter viss tid straff förfaller i händelse åtal ej egt rum, *ej heller* der fråga är om förräderi eller annat för rikets säkerhet menligt brott eller majestätsbrott eller brott mot riksstyrelse eller Riksdagen.

2 §.

Menar part, att på grund af nytt skäl domstols eller öfverexekutors utslag, som eger laga kraft, bör häfvas, då ege han ock söka resning i målet. Ej må dock i fråga om ansvar för brott resning, som här afses, *af annan än den tilltalade sökas*, der brottet är sådant, att efter viss tid straff förfaller i händelse åtal ej egt rum, *eller* der fråga är om förräderi eller annat för rikets säkerhet menligt brott eller majestätsbrott eller brott mot riksstyrelse eller Riksdagen.

3 §.

Då resning är sökt efter ty i 1 eller 2 § sägs, pröfvar Konungen efter omständigheterna, huruvida ansökningsen bör beviljas.

Varder resning beviljad i fall, som i 1 § afses, bestämmer Konungen, huru och inom hvad tid den, som resningen vunnit, må sin rätt bevaka.

Beviljas resning, hvarom i 2 § sägs, varder målet, der det ej af Konungen omedelbart afgöres, förvisadt till annan myndighet, som målet förut handlagt; och ege den myndighet makt att det förra utslaget ändra, när skäl dertill äro.

4 §.

Finnes domstols eller öfverexekutors utslag, som eger laga kraft, innefatta uppenbar misskrifning, misräkning eller annan dermed jämförlig

felaktighet, deraf part lider märkligt förfång, vare honom jemväl tillåtet att söka resning. Bifalles ansökningen, meddelar Konungen erforderlig rättelse i utslaget eller förvisar målet till annan myndighet, efter ty i 3 § är sagdt.

5 §.

Hafva genom beslut, som vunnit laga kraft, två eller flera myndigheter förklarat sig obehöriga att upptaga rättegångs- eller utsökningsmål, och finner Konungen på anmälan af part, att någon af dem är behörig, förordnar Konungen, att målet må hos den myndighet upptagas.

6 §.

Ansökan eller anmälan, hvarom i detta kap. sägs, skall ingifvas till nedre justitierevisionen och vara åtföljd af de bevis, hvarå den grundas.

Finnes någon böra i ärendet höras, eller erfordras för frågans utredning särskild undersökning, förordnar Konungen derom.

7 §.

Ej må ansökan om resning eller beslut, hvarigenom resning beviljats efter ty i 3 § sägs, hindra verkställighet af utslag, der ej Konungen anordnades förordnar.

8 §.

I brottmål ege ej allmän åklagare i annat hänseende än så vidt angår ansvars- eller ersättningsskyldighet för honom sjelf söka resning, der han ej tillika är målsegande. Finner justitiekanslern sådana omständigheter vara för handen, att resning bör sökas, ege han derom förordna.

Hvad nu är stadgadt gälle ej i fråga om Riksdagens justitieombudsman.

Genom denna lag upphäfvas, med deri gjorda undantag, de särskilda stadganden, som utgöra förklaring eller ändring af föreskrifterna i 17 kap. rättegångsbalken i 1734 års lag eller tillägg till dessa föreskrifter, dock att hvad sålunda är stadgadt ej har afseende å förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Tillika upphäfves förklaringen den 14 oktober 1892 af allmänna lagens stadganden om stämning, äfvensom hvad 4 och 5 mom. i 16 § af förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall stadga angående skyldighet för part att i visst fall göra sig urtjufva.

Der i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelse i stället tillämpas.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1903; dock skall i mål och ärenden, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

2:o) **L a g**

om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken.

Häriigenom förordnas, att 5 kap. 1 § ärfdabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Det barn, som dödt födes, må ej ärfva. Säg barnets fädernes fränder, att det var dödt födt, men visar modern, eller hennes arfvingar, att det var qvickt födt, ärfve då barn fader sin, moder barn sitt, och hennes arfvingar henne. Fallor annat arf, medan barnet ännu i moderlifvet är, och födes det med lif fram, vare lag samma. Dör modern i födseln, och barnet lefver efter henne, ärfve då det sin moder, och barnets arfvingar barnet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1903; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

3:o) **L a g**

om ändring i 14 kap. jordabalken

Häri genom förordnas, att 4 § i 14 kap. jordabalken skall upphöra att gälla, samt att 3 § i samma kap. skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu vill någon med den synedom sig ej åtnöja, vädje då under hof-rätt, som i rättegångsbalken sägs.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1903; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

4:o) **L a g**

om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Häri genom förordnas, att 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 och 25 §§ i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skola upphöra att gälla, samt att 23 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Räkning å varor, utborgade till köpman utan aftal om öppen kredit, skall gäldenären bevisligen tillställas senast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, der ej annorlunda uttryckligen aftaladt blifvit.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1903; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

5:o) L a g

om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 49 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har någon, som ej vädjat mot underrätts dom, stämt om återvinning enligt 12 kap. rättegångsbalken, eller har någon enligt 25 kap. 10 § eller 30 kap. 24 § samma balk yrkat ogillande af dom, som eljest bör såsom lagakraftvunnen anses, gånge utan hinder deraf domen i verkställighet såsom lagakraftvunnen, så vidt ej rätten, der talan är anhängig, annorledes förordnar.

Huruvida dom må verkställas, då resning är sökt, derom stadgas i rättegångsbalken.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1903; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

6:o) L a g

om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstådeskomma, varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Är fråga om granskning af skriftlig handling eller besigtning af annat flyttbart föremål, låte rätten eller domaren tillsäga den, som innehar föremålet,

att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för ärendets företagande underrättas, der han ej sjelf skall afhöras eller något fullgöra.

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan underrättelse.

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten dervid bero.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1903; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

b) att Riksdagen ville, i anledning af herr Olofssons förevarande motion, för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken.

Häriigenom förordnas, att 23 kap. 2 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

När dom å häradsting fällas skall, underrätte häradshöfding nämnden om saken och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Äro af nämnd minst tre fjerdedelar från häradshöfding skiljaktige och om en mening ense; gälle den mening, och svare de, som derom sig förenat, för dom sin. Eljest stånde vid det, som häradshöfding rättvist pröfvar.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1903.

c) att Riksdagen måtte, i anledning af herr Segerdahls motion, i hvad den afser ändrad lydelse af ed och ordningen för densammas afläggande, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån en

omarbetning af i 17 kap. rättegångsbalken befintliga stadganden om lydelse af ed och ordningen för dess afläggande må anses böra ega rum, samt för Riksdagen framlägga förslag till de ändrade lagbestämmelser i ämnet, som kunna finnas erforderliga och lämpliga.

Stockholm den 18 mars 1902.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

i fråga om utskottets under punkten a) gjorda hemställan beträffande förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken:

vid 17 kap. 6 §: af herr Zetterstrand, hvilken ansett första punkten af denna paragraf böra inledas sålunda:

»Kommer vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes, och visas ej laga förfall, — —»;

af herrar Zetterstrand, F. Andersson, Lindhagen, N. Nilsson, Sjöberg, Jönsson, Redelius och Gussing, hvilka ansett fortsättningen af nämnda punkt böra erhålla följande lydelse:

— — »dömes att böta tio daler eller mera, högst ett hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid»;

vid 17 kap. 19 §: af herrar Zetterstrand och F. Andersson, hvilka ansett den längsta tid, under hvilken någon enligt denna paragraf finge hållas i häkte, böra bestämmas till sammanlagdt tre månader;

vid 17 kap. 48 §: af herr *Hedenstierna*, hvilken ansett, att denna paragraf bort tillstyrkas oförändrad, samt af herr *Lindhagen*, som yttrat:

»Att inom ramen af gällande lagstiftning tillskapa ett visst slags mål, som skola i olika hänseenden behandlas än som tvistemål och än som brottmål, kan från flera synpunkter ej vara lämpligt. Vid handläggningen af det vid föregående års riksdag framlagda förslaget till vissa ändringar i rättegångsbalken kom utskottet under öfverläggningarne om 25 kap. 1 § också till enighet derom, att i detta afseende ej borde vidare fortsättas på den väg, hvarpå Riksdagen råkat slå in genom antagandet af 33 § i stämningsslagen. Vid den nu ifrågavarande paragrafens slutliga behandling, dervid jag var förhindrad närvara, har utskottet emellertid fattat ett häremot stridande beslut, mot hvilket jag därför nödgas anmäla skiljaktig mening. Deremot vidhåller jag ett af mig inom utskottet förut väckt förslag, att i denna paragraf borde med tvistemål lämpligen under alla förhållanden likställas s. k. barn-uppfostringsmål.»

i fråga om utskottets hemställan under punkten b):

af herrar *Rudebeck*, *Sandqvist*, *Sörensson*, *Hedenstierna*, *Bremberg* och *Dieden*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till herr *Olofssons* förevarande motion.

i fråga om utskottets hemställan under punkten c):

af herrar *Hasselrot*, *Sandqvist* och *Hedenstierna*.

Herr *Rudebeck* har begärt få antecknadt, att han på grund af åtnjuten ledighet från riksdagsgöromålen deltagit i behandlingen endast af vissa delar utaf förevarande ärende.

Herr *Leman* har velat hafva antecknadt, att han af samma anledning icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.